

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmişdördüncü İçtima

26 Kânunuevel 1339 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa	Mazbatalar	Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	451:452		452
2. — Evrakı varide :	452		
Teklifler	452		
1. — Kütahya Mebusu Receb Bey ile İstanbul Mebusu Ali Rıza ve Rize Mebusu Rauf Beylerin, Balkan Muharebesiyle Harbi Umumîde birinci ve ikinci derecede mâlûliyetle tekaüde sevk edilmiş olan zâbitana esnayı tekaüt-ütlerindeki rütbelerinin maaş ve tahsisatı fevkalâdelerinin mâdamelhayat tam olarak îta olunmasına dair teklifi kanunîsi (2/240)	452	1. — Anadolu demiryolları ile Haydarpaşa liman, rıhtım, dok ve antrenolarının aid oldukları şirketlere devri hakkında Nafia Vekâletiyle mezkûr şirketlerin salâhiyeti kâmilesini haiz vekili Mösyö Högnen arasında tesbit edilen İtilâfnamenin kabul ve tasdikine dair (1/389) numaralı lâyihai kanuniye ve Nafia ve Muvazenei Malîye encümenleri mazbataları.	452
2. — Denizli Mebusu Yusuf ve Necib beylerin, Aydın ve havalisinde ierayı şekavet eden ve Tavashızade Fâzıl Beyi dağa kaldırarak beşbin lira fidyei necat mukabilinde tahliye eden Mestan Çetesini tenkil edildikten sonra metrukâtından tahsil edilerek Hazinei Devlete teslim edilmek üzere mumaileyh Fâzıl Bey meblâğı mezkûrenin def'aten tesviyesi hakkında teklifi kanunîsi (2/141)	452	2. — Erzurum Mebusu Rüsdü Paşanın, Erkân, ümera ve zâbitan ve mensubîni askeriyenin emirber ve sevis neferlerinin sureti istihdamı hakkında (2/221) numaralı teklifi kanunîsi ve reddine dair Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasını.	452:453
		3. — İmalâtı Harbiyeden müstahdem yevmiyeli sivil amcîeden hasta olanların sureti tedavileri hakkında (1/11) numaralı lâyihai kanuniye ve İktisat Encümeni mazbatasını.	454

4. — Tekaüt ve İsti'fa Kanununun ikinci maddesinin fıkrai ahîresinin tefsirine dair (3/186) numaralı Başvekâletten mevрут tezkere ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası. 454

5. — Belediye reislerinin vazai saire ile iştigalleri caiz olup olmayacağına dair (3/21) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden mevрут tezkere ve Dahiliye Encümeni mazbatası. 454

6. — Kângırı Meclisi Umumî âzalığine intihabolunan Belediye Reisi Cemal Efendiye ait evrakın tefsir mahiyetinde olduğuna dair (4/125) numaralı Memurîn Muhakemat Heyetinin tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatası. 454

7. — Muş Mebusu Kadri Beyin, Zâbitanın terfi'leri hakkındaki 21 Teşrinievvel 1339 tarihli Kanuna madde müzeyyeye ilâvesine dair (3/231) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası. 454

8. — Malatya Mebusu Reşid Ağanın, 1 Mart 1335 senesi nihayetine kadar ahali zimmetinde bulunan Hazineye ait (2/233) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası. 454

9. — Bayezid Mebusu Şefik Bey ve rüfekasının, Vilâyatı müstahlasada leyli ve meccani iptidai mektepleri küşadı hakkında (2/228) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası. 454

10. — Bayezid Mebusu Şefik Bey ve rüfekasının, Trabzon, Erzurum, Bayezid, Diyarbakir, Hakkâri, Muş, Bitlis, Siird, Dersim ve Van şoselerinin inşa ve tamiri hakkında (2/227) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası. 454

11. — Konya Mebusu Tefvik Beyin, Orman hasılatının bâzılarından, cem ve dereçden evvel ruhsatiye alınması hakkında (2/234) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası. 454

12. — Gümüşhane Mebusu Zeki Beyin, Cuma günleri mağaza ve ticarethanelerin

mesdud bulunmasına dair (2/218) ve (2/226) ile Mentеше Mebusu Şükrü Kaya Beyin, (2/226) numaralı teklifi ile İktisat ve Adliye Encümenleri mazbataları. 454

Takrirler 455

1. — Kastamonu Mebusu Hâlid Beyin, bütçede, tasarruf için pek hayati bir mecburiyet olmadığı takdirde bir kolordu karargâhının lağvını Erkânı Harbiye Umumiyeden temenni eylediğine dair takriri (4/112) 455

2. — Kayseri Mebusu Ahmed Hilmi Bey ve rüfekasının, Sivas Vilâyeti mülhakatından Aziziye Kazasının Kayseri'ye rabıt ve ilhak, temenniyatına dair takriri. (4/111) 455

3. — Kayseri Mebusu Sabit Bey ve rüfekasının, Şehit Miralay Nazım Beyin validesine hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi için geçen devrei intihabiyede verilip Muvazenei Maliye Encümeninde bulunan teklifi kanunîde mündemice miktarın eytam maaşına ilâvesiyle altmış liraya ibbâğına dair takriri (4/140) mükerrer) 455

4. — Konya Mebusu Mustafa Efendinin, ruznamenin 25 nei maddesindeki efradi askeriye senedatına pul ilsak edilip edilmeyeceğine dair Kavanîni Maliye Encümeninin tefsir mazbatasının müstacelen ve tercihan müzakeresi hakkındaki takriri. 460

3. — Rey istihsali 455

1. — İstiklâl Mahakimi Kanununun beşinci maddesinin tadiline dair Erzurum Mebusu Câzım Efendi ve rüfekası tarafından mu'ta teklifi kanunînin reddini mu'tazammın Lâyiha Encümeni mazbatasının tâyini esami ile ikinci defa reye vaz'ı. 455, 485:486

4. — Sualler ve cevaplar 455

1. — Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin, Elâziğ, Erzincan şosesi ile Pertek köprüsünün inşası için hiçbir faaliyet görülmediğine dair (6/81) suali ve Nafia Vekili Muhtar Beyin şifahî cevabı. 455

2. — Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Muş - Hınıs arasındaki köprü ile Muş - Erzurum, Muş - Diyarbakir arasındaki şoseler hakkında suali (6/78) ve Nafia Vekili Muhtar Beyin şifahî cevabı. 456:457

3. — Niğde Mebusu Ebubekir Hâzım Beyin, İstanbul'da Su, Elektrik, Telefon ve Tramvay şirketlerine dair Nafia Vekâletinden suali (6/42) 457

4. — Zonguldak Mebusu Halil Beyin, derdest edilen çetelerin miktarına dair sualine Dahiliye Vekili Ferid Beyin şifahi cevabı (6/84) 457:460

5. — Müzakere edilen maddeler 460

1. — Zafer ve sulh şerefine erbabı şekavetle fiili şenî mahkûmları müstesna olmak üzere ve müddeti cezaiyelerini ikmal eden mahkûminin bakıye müddeti cezaiyelerinin affına ve müebbet kürek ve kalebentliğe ve nefye mahkûm olanların cezalarının onbeş sene küreğe tahviline dair

kanun lâyihası (1/229), Bozok Mebusu Hamdi Beyin, Umumi af ve Müecceliyeti askeriye vergisi hakkında kanun teklifi (2/58), İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Beyin, affa ait lâyihaların bir araya toplanarak affı umumiye tahviline dair takriri (4/110), Urfa Mebusu Şeyh Safvet Efendi ile rüfekasının, Affı umumiye mütaallik lâyihaların müstacelen müzakeresi hakkında takriri ve Dahiliye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Müsterek Encümen mazbatası 460: 467,467:473

2. — İzmir Mebusu Mustafa Rahmi ve Burdur Mebusu Mustafa Şeref beylerin, Yaban domuzlarının itlâfı hakkında teklifi kanunîsi ve İktisat Encümeni mazbatası (2/181) 473:484

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,45

REİS — Fethi Beyefindi

KÂTIPLER : Ruşen Eşref Bey (Karahisarı Sahib), Hakkı Bey (Van)

REİS — Efendim celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reisvekili Sabri Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde biliçtima zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Evrakı varide meyânında İstiklâl Mahakimi Kanununun beşinci maddesinin tadiline dair teklifi kanuniye Lâyiha Encümeni mazbatası okunarak müzakere açıldı. Dûrudirâz cereyan eden müzakeratı mütaakıp Celse tatil edildi.

İkinci Celse

Reis Fethi Beyefendinin Riyasetlerinde küsadedilerek Birinci Celsede müzakeresi başlıyan Lâyiha Encümeni mazbatası, bir müddet daha mevzuu müzakere olduktan sonra kifayeti müzakere kabul ve mazbata tâyini esamiyle reye vaz'edildi. Badehu mütebaki evrakı varide aid oldukları mahallere havale ve mezuniyetlere dair Divanı Riyaset kararları kıraat ve kabul olundu. Tasnifi âra neticesinde nisaböl-

madığı anlaşıldığından Çarşamba günü içtima edilmek üzere Celseye nihayet verildi.

Reis
Ali Fethi

Kâtip
Karahisarî Sahib
Ruşen Eşref

Kâtip
Van
Hakki

REİS — Efendim zaptı sabık hulâsası hakkında mütalâa var mı? Zaptı sabık hulâsası aynen kabul edilmiştir.

2. — EVRAKI VARİDE

Teklifler

1. — *Kütahya Mebusu Receb Beyle İstanbul Mebusu Ali Rıza ve Rize Mebusu Rauf beylerin, Balkan Muharebesiyle Harbi Umumi de birinci ve ikinci derecede mâlûliyetle tekaüde sevk edilmiş olan zâbitana esnayı tekaütlerindeki rütbe-lerinin maaş ve tahsisatı fevkalâdelerinin mâdâ-melhayat tam olarak ita olunmasına dair teklifi kanunisi (2/240) (Lâyiha Encümenine)*

2. — *Denizli Mebusu Yusuf ve Necib Ali beylerin, Aydın havalisinde icrayı şekavet eden ve Tavashzade Fâzıl Beyi dağa kaldırarak beşbin lira fidyei necat mukabilinde tahliye eden Mes-tan Çetesi tenkil edildikten sonra metrukâtından tahsil eyliyerek Hazinei Devlete teslim edilmek üzere mumaileyh Fâzıl Beye meblâğı mezkûrun defaten tesviyesi hakkında teklifi kanunisi (2/241) (Lâyiha Encümenine)*

Mazbatalar

1. — *Anadolu Demiryolları ile Haydarpaşa Liman, Ruhtım, Dok ve Antrepolarının aid olduk-ları şirketlere devri hakkında Nafia Vekâletiyle mezkûr şirketlerin salâhiyeti kâmilmesini haiz ve-kîli Mösyö Högnen arasında tesbit edilen itilâf-namenin kabul ve tasdikine dair (1/389) numara-lı lâyihai kanuniye ve Nafia ve Muvazenei Ma-liye encümenleri mazbataları (ruznameye)*

2. — *Erzurum Mebusu Rüşdü Paşanın, Erkân, ümera, zâbitan ve mensubini askeriye-nin emir-ber ve seyis neferlerinin sureti istihdamı hakkın-da (2/221) numaralı teklifi kanunisinin reddine dair Müdafaaî Millîye Encümeni mazbatası*

REİS — Okuyoruz :

Riyaseti Celileyce

Ordudaki erkân, ümera, zâbitan ve mensubini askeriye-nin maiyetlerine verilen hizmetçi ef-

radın adedi; elyevm muharib efradın hemen mik-tarına müsavi derecededir. Muharib efradın miktarı kıtaatta ne kadar tenakuz ederse etsin, gayrimuharib efradın miktarı daima sabit kalıyor. Hizmetçilikte müstahdem efrat her türlü emirlere rağmen çocuk taşımak, eşya götürmek, çobanlık etmek gibi süflî hidematta istihdam edil-mekte olduğu görülmektedir. Bu sebepten birçok efrat talim ve terbiyeden mahrum kalmaktadır. Mükellefiyeti askeriye müddetinin tenakuzu do-layısıyla bu mahzur daha ziyade olacaktır. Bina-enaleyh, efradın yalnız talim ve terbiye ile meş-gul olması vakti hazar ve seferde muharib efrat miktarının tezyidi ve gayrimuhariblerin tenkisi ve bütçeye dokunmamak için kadrodan aynı mik-tarda tenzilât icrası zımında âtideki lâyihai ka-nuniyenin kabulünü arz ve teklif eylerim.

Erzurum Mebusu
Rüşdü

Erkân, ümera, zâbitan ve mensubini askeriye-nin emirber ve seyis neferlerinin sureti istihdamları hakkında lâyihai kanuniye

Madde 1. — Vakti hazaarda erkân, ümera, zâ-bitan ve memurin ve mensubini askeriye-den ve jandarma zâbitanından hiçbir zata emirber ve seyis neferi verilemez.

Madde 2. — Kadroya nazaran verilecek emir-ber ve seyis neferlerine mukabil beher nefer için bir senede sarf edilen akçe hizmet masrafı namiy-le zâbitana verilir.

Madde 3. — Karargâhlarda münasip maaşla ve kâfi miktarda odacı tâyim ve istihdam edi-lir.

Madde 4. — Seferberlik ve muharebe esna-sında ümera, zâbitan, mensubini askeriye cephe-ye gidince hanelerine terk edecekleri hizmetçile-re mukabil hizmetçi masrafı verilir. Yalnız cep-hede buldukları müddetçe kadroya nazaran

emirber ve seyis neferi ita kılınır ve merkumın kanunu mahsusunda gösterilen hizmetlerde istihdam ve muayyen zamanlarda tebdil olunurlar.

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Vakti hazaarda erkân, ümera, zâbitan ve mensubini askeriye, jandarma zâbitanına emirber ve seyis neferi verilmeyerek bunların yerine bir senede emirber ve seyis neferlerine bütçede yapılan masrafın hizmet masrafı namıyla itası hakkındaki Erzurum Mebusu Rüşdü Paşanın 29 . 11 . 1339 tarih ve 2/221 numara ile encümenimize muhavvel teklifi kanunisi tetkik ve müzakere olundu. Teklifi kanununin esbabı mucibesi olarak hizmetçi efradın miktarı elyevm muharib efradın miktarına hemen müsavi derecede olduğu ve bu kabîl efradın süflî hidematta istihdam edildiği, bu sebepten birçok efradın talim ve terbiyeden mahrum kaldığı zikrolunuyor.

Yapılan tahkikata göre orduda seksebin nefer mevut ve kesirsiz onbin kadar zâbit ve mensubini askeriye vardır. Ordu kadrolarında da kimlere hizmet ve seyis neferleri verileceği gösterilmektedir. Ecirlere, sivil kütüba hizmet neferi de verilmez. Müdafaai Milliye ve Jandarma bütçelerinin tanziminden evvel bütçeye esas olacak kadrolar da Muvazenei Maliye ve Müdafaai Milliye encümenlerince tetkik olunmaktadır. Binaenaleyh hazar ve seferde vücutlarına ihtiyacolan erkân, ümera, ve zâbitan ile mensubini askeriye ve jandarma zâbitanına kadro mucibince hizmet neferi ve olbaptaki kanun mucibince de zatî binek hayvanı besliyenlere ve mîrî binek hayvanı verilenlere seyis neferi verilmeğe zaruridir.

Orduda hizmet neferleriyle seyislerin miktarı da muharib efrat miktarının hâlen altıda biri kadardır. Jandarmada ise yüzde beştir. Dahiliye Nizamnamesinde hizmet neferlerinin altı ayda bir defa tebdil edilmesi hakkında kaydı mahsus vardır. Bu mukarreratın tamamii tatbiki hâlinde bu kabîl efrat talim ve terbiyeden de mahrum edilmemiş olur. Hizmet neferlerinin süflî hidematta istihdam edilmemesi de Nizamname ahkâmındandır. Binaenaleyh bu noktalar hakkında mukarrerat ahkâmına tabaiyet etmiyenler varsa Müdafaai Milliye Vekâletinin kavanin ve nizamname ahkâmını tamamen tatbik etmesi icabeder. Teklifi kanununin ruhu da esbabı âtiyeden dolayı muvafık görülmemiştir,

1. Ordu ve Jandarma erkân, ümera ve zâbitanına verilen hizmet neferleri yerine hizmet masrafı vererek hariçten sivil hizmetçi tedarik etmeleri talebolunursa bu kadar hizmetçi bulmak mümkün görülemediği gibi devairde, kışlalarda bir sürü olur olmaz eşhasın hizmetçi sıfatıyla bulunması esrarı askeriyenin ifşasını mucibolabilir ve zapturaptı ihlâl eder.

2. Sivil hizmetçiler ve seyisler istedikleri zaman hizmetten istinkâf suretiyle zâbitanı meşgul ederek vazifelerine mâni olabilir. Sivil atlı seyisler, zâbitan bir vazifeye gidince muallem bir süvari neferi gibi zâbitanı takibedemez. Bunların bir kısmı aynı zamanda emirber demek olduğundan gayrimuallem siviller bu vazifeyi yapamaz.

3. Orduda bir Piyade nefere ayda 11 liraya, Piyade Jandarma neferi 16 liraya mal olur. Bu kadar para ile bugün sivil hizmetçi ve seyis neferi bulmak imkân haricindedir. Bir nefer 11, bir jandarma 16 liraya mal olurken sivil hizmet ve seyis neferi tedarik etmeleri için daha fazla hizmet masrafı itasına da müsaidolmadığı bedihidir. Esbabı ânifeye binaen mezkûr teklifi kanununin encümenimizce müttefikan reddine karar verilmiş olduğundan Meclisi Âliye arz edilmek üzere takdim olunur.

Müdafaai Milliye Encümeni

Reisi	Mazbata Muharriri
Karahisarı Sahib	Eskişehir
Ali	Arif
Kâtip	Âza
Zonguldak	Rize
Yusuf Ziya	Rauf
Âza	Âza
Kastamonu	İstanbul
Hâlid	Ahmed Hamdi
Âza	Âza
Kastamonu	Gaziantep
Ali Rıza	Kılıç Ali

REİS — Efendim Erzurum Mebusu Rüşdü Paşanın teklifi kanununin reddine dair Müdafaai Milliye'nin mazbatasını reyî âlilerine vaz'edeceğim. Mazbatayı kabul edenler lütfen el kaldırsın... Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Mazbatayı kabul etmiyenler lütfen el kaldırsın... Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası kabul edilmiştir efendim,

3. — *İmalâtı Harbiyede müstahdem yevmiye-
li sivil ameleden hasta olanların sureti tedavileri
hakkında (1/11) numaralı lâyiha kanuniye ve
İktisat Encümeni mazbatası*

REİS — Okuyoruz :

Riyaseti Celileye

Sabık Meclisten müdevver 22 Eylül 1338 ta-
rih ve (1/11) numaralı İmalâtı Harbiyede müs-
tahdem amele hakkındaki lâyiha kanuniye en-
cümeniimiz 18 , 12 . 1339 tarihli içtimanda le-
dettetik İktisat Vekâletince izhar edilmekte olan
Mesai Kanunu ile tevhidolunması encümenimiz-
ce takarrür ettiğinden işbu lâyihaın İktisat Ve-
kâletine gönderilmesi ve müstaceliyeti maslahata
mebni mebhüs Mesai Kanununun onbeş gün zar-
fında ikmalıyla encümene irsalinin Vekâletten
rica olunması tezekkür kılınmış ve karar verilmiş
olduğu maruzdur.

İktisat Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Mahmud Celâl	Yusuf Akçura
Kâtip	Âza
—	Adana
	Zamir
Âza	Âza
Gümüşane	Bolu
Zeki	Şükrü
	Âza
	İzmir
	Mustafa Rahmi

REİS — Efendim İktisat Vekâletince izhar
edilmekte olan Mesai Kanunu ile tevhidilerek
müzakeresi için bu teklifin İktisat Vekâletine
irsaline dair İktisat Encümeni mazbatasını reyi
âlilerine arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el
kaldırsın... Aksini reyi âlilerine arz ediyorum.
Mazbatayı kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın...
Mazbata kabul edilmiştir efendim.

4. — *Tekâüt ve İstifa Kanununun ikinci mad-
desinin fıkraî ahiresinin tefsirine dair (3/186)
numaralı Başvekâletten mevru tezkere ve Müda-
faai Millîye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

5. — *Belediye reislerinin vazâfi saire ile iş-
tigalleri caiz olup olmayacağına tefsirine dair
(3/21) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyasetin-
den mevru tezkere ve Dahîliye Encümeni maz-
batası (Ruznameye)*

6. — *Kângırı Meclisi Umumî âzalıhına inti-
habolunan Belediye Reisi Cemal Efendiye ait ev-
rakin tefsir mahiyetinde olduğuna dair (4/125)
numaralı Memurîn Muhakemat Tetkik Heyeti ve
Dahîliye Encümeni mazbatası (Ruznameye)*

7. — *Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Zâbi-
tanın terfihleri hakkındaki 21 Teşrinievvel 1339
tarihli Kanuna madde müzeyyele ilâvesine dair
(2/231) numaralı teklifi kanunisinin şayanı mü-
zakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbata-
sı (Müdafaai Millîye Encümenine)*

8. — *Malatya Mebusu Reşid Ağanın 1 Mart
1335 senesi nihayetine kadar ahali zimmetinde bu-
lunan Hazineye ait bilûmum düyunatın affedil-
mesine dair (2/233) numaralı teklifinin şayanı
müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni maz-
batası (Kavanin ve Muvazenei Maliye Encüme-
nine).*

9. — *Bayezid Mebusu Şefik Bey ve rüfeka-
sının, Vilâyatı müstahlasada leylî ve meccanî ip-
tidai mektepleri küşadı hakkında (2/228) num-
aralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna
dair Lâyiha Encümeni mazbatası (Maarif ve
Muvazenei Maliye encümenlerine)*

10. — *Bayezid Mebusu Şefik Bey ve rüfeka-
sının, Trabzon, Erzurum, Bayezid, Diyarbekir,
Hakkâri, Muş, Süird, Dersim ve Van şoselerinin
inşa ve tamiri hakkında (2/227) numaralı tek-
lifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair
Lâyiha Encümeni mazbatası (Nafia ve Muvaze-
nei Maliye encümenlerine)*

11. — *Konya Mebusu Tevfik Fikret Beyin,
orman hâsulatının bâzılarının cem ve dercinden
evvel ruhsatiye alınmaması hakkında (2/234)
numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere ol-
duğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası (İkti-
sat ve Muvazenei Maliye encümenlerine)*

12. — *Gümüşane Mebusu Zeki Beyin, Cuma
günleri bilûmum mağaza ve ticarethanelerin
mesdud bulunmasına dair (2/218), Menteşe Me-
busu Şükrü Kaya Beyle rüfekasının Cuma ta-
tilleri hakkında (2/226) numaralı kanun teklifi
ve İktisat ve ve Adliye encümenleri mazbatala-
rı*

REİS — Evvelce verdiğimiz karar mucübün-
ce müstacel ruznameye alındı.

Takrirler

1. — *Kastamonu Mebusu Hâlid Beyin, bütçede tasarruf için pek hayati bir mecburiyet olmadığı takdirde bir kolordu karargâhının lağvını Erkân Harbiyei Umumiyeden temenni eylediğine dair takriri (4/112) (Başvekâlete)*

2. — *Kayseri Mebusu Ahmed Hilmi Bey ve rüfekaşının, Sivas Vilâyeti mülhakatından Azi-*

ziye kazasının Kayseri'ye rabıt ve ilhakı temenniyatına dair takriri (4/111) (Başvekâlete)

3. — *Kayseri Mebusu Sabit Bey ve refikının, Şehit Miralay Nâzım Beyin vâlidisine hidamâtı vataniye tertibinden maaş tahsisi için geçen devrei intihabiyede verilip Muvazenei Maliye Encümeninde bulunan teklifi kanunîde münderic miktarın eytam maaşının da ilâvesiyle altmış liraya iblâğına dair takriri (4/140 mükerrer) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

3. — REY İSTİHSALI

1. — *Erzurum Mebusu Câzım Efendinin, İstiklâl Mahakimi Kanununun tadiline dair teklifinin reddi hakkındaki Lâyiha Encümeni mazbatasının ikinci defa reye vaz'ı.*

REİS — Geçen Celsede İstiklâl Muhakimi Kanununun beşinci maddesinin tadiline dair Erzurum Mebusu Câzım Efendi ve rüfekaşları tarafından verilmiş olan teklifi kanununun şayanı müzakere olmadığına dair Lâyiha Encümeni

mazbatasını reyi âlinize vaz' olunmuştur. Nisap hâsıl olmadı, bunun için bugün tekrar reyi âlinize vaz' olunacak. (Yoklama tarikiyle sesleri) Mâlûmuâliniz bu mazbata teklifi kanunîsinin reddine dairdir. Mazbatayı kabul edenler beyaz, kabul etmeyenler kırmızı rey puslası verecektir.

(Rey istihsalı olundu)

Henüz reylerini istimal etmemiş rüfeka varsa reylerini istimal buyursunlar. İsimlerini işaret edelim, âra hitam bulmuştuk.

4. — SUALLER VE CEVAPLAR

1. — *Dersim Mebusu Feridun Fikri Beyin, Elâziz - Erzincan şosesi ile Pertek köprüsünün inşası hiçbir faaliyet gösterilmediğine dair suali ve Nafia Vekili Muhtar Beyin şifahi cevabı (6/81)*

REİS — Ruznamede Nafia ve Dahiliye vekilleri beyefendilerin bazı sual takrirlerine cevapları vardır. Nafia Vekili Muhtar Bey burada mıdır? (Buradadır sesleri)

Riyaseti Celileye

Berveçhi âti hususatı Nafia Vekâletinden sual ile şifahen cevap itasını talebeyleriz:

1. Elâziz - Erzincan şosesi gibi Şark vilâyetlerimizin en mühim bir tariki olan yolun inkişafı için vekâletçe mühendisler emir verildiği halde el'an işe başlamadıkları işaret mahalliyeden anlaşılan mühendislerin faaliyete daveti için vekâlet hiçbir tedbir ittihaz etmiş midir?

2. Pertek köprüsü için hiçbir faaliyet gösterilmediği mahallinden yazılmaktadır. Bu köp-

rü pek mühimdir. Nafia Vekâleti elyevm inşaatın devam ettiğine vâkif midir?

Dersim

Dersim

Feridun Fikri

Ahmed Şükrü

NAFIA VEKİLİ MUHTAR B. (Trabzon) —

Efendim Dersim, Erzincan tariki üzerinde gelecek sene faaliyetle çalışmalarını için mühendisler emir verdik. Tetkikat yapıyorlar. (Pertek) köprüsünün inşaatına başladığını geçen sefer arz etmiştim. Şimdi Elâziz Vilâyetinden aldığımız telgrafta «Müstânen bitevfikihî tealâ köprünün bilfiil inşaatına başlandı» diye Elâziz Valisi Hilmi Bey ve Sermühendis Sâmî Beyden bir telgraf aldık ve sonra ertesi günü de Dersim Valisinden «köprünün inşaatına başlanmıştır, köprünün ayaklarına dokuz kazık çakılmıştır» ertesi gün «beş kazık daha çakılmıştır» diye bir telgraf geldi. Anlaşıyor ki kısım şiddetine rağmen köprünün inşasına başlanmış ve devam olunuyor. Her gün telgrafla malûmat veriliyor.

REİS — Kâfi mi Feridun Fikri Bey?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Evet efendim.

2. — *Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Muş - Hınıs arasındaki köprü ile Muş - Erzurum ve Muş - Diyarbakır arasındaki şoseler hakkında suali ve Nafia Vekili Muhtar Beyin şifahi cevabı (6/78)*

Riyaseti Celileye

Muş - Hınıs arasında (Aras) nehri üzerindeki köprüünün Muş - Erzurum, Muş - Diyarbakır arasındaki şoselerin tamirini Nafia Vekâletinden rica eylemiştik. Harbi Umumînin şedaidini, mevcudiyetini ifna etmekle iktihâm eden bu muhît için, mevcut rûnleyhaca şimdiye kadar ne yapılmış olduğunu ve gelecek sene ilkbaharda ne yapılmak mutasavvur olduğunu şifâhen Nafia Vekili Muhtereminden sual eyleriz.

Muş Osman Kadri
İlyas Sâmi

Muş
Ali Rıza

ALİ SÜRURÎ Ef. (Karahisari Şarki) — Reis Bey, suallerini birbirine karıştırdınız. Suâl kâfi görüldü mü?

REİS — Efendim suâl sahibine sordum, kâfi gördüler.

NAFIA VEKİLİ MUAHTAR B. (Trabzon) — Efendim! Vilâyatı Şarkiyenin yolları evvelden beri noksandır. Onun için bendeniz bu vilâyatı Şarkîye yollarının mümkün mertebe çabuk kabili mürur olması için teşebbüsatta bulundum. Malûmuâliniz bizim teklif Heyeti Vekilece Teşrinievvelin 31 nei günü görülüp ayın dördüncü günü tasdik olundu. Ayın dördünde selefi muhteremim tarafından yapılan teşebbüsâtı tekiden gerek Muş'a, gerek Erzurum'a gelecek sene mevsimi inşaatın hulûlünde derhal inşaatı kermiyet verilebilmek üzere şimdiden bütün keşfiyatını yapıp evrakı ihzar etmeleri ve lâzım gelen ameliyat nevakısını ikmal etmeleri hakkında gerek Erzurum ve gerek Muş mühendislerine tebliğât yaptık. Yine Teşrinisâninin sekizinde Erzurum ile Muş arasında bilhâssa, Hınıs arasında yolun bozuk kısımlarının ve harb zamanında bozulan köprülerin tamirini derhal icra etmelerini işar ettim ve sekiz bin lira da oraya havale gönderdim. Tamirata başladılar. Zannederim ki bugünlerde tamirat tevakkuf etmiş olacaktır. Çünkü oraların şiddeti şitasına nazaran artık çalışacak bir mevkii olmadığı tahakkuk ediyor.

Her halde bu vilâyeti Şarkiyenin şimendiferi yok, vapuru yok, bir şeyi yok. Asıl nezaretin programında gelecek sene Van gölünden deniz sahiline kadar mühim bir yol yapmak ve yine o tarikle Diyarbekir üzerinden gelen diğer bir yolun ameliyatını ilerletmek ve orada faaliyetimizi teksif etmek niyetindeyiz. Onun için şimdiden tetkikatımızı yapıyoruz. İnşallah mevsimi inşaat hulûlünde inşaatı başlayacağız.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Bu duaya biz de âmin deriz.

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Ne kadar para tahsis buyurdunuz?

NAFIA VEKİLİ MUHTAR B. (Devamla) — Efendim gelecek senenin inşaatıdır. Bütçe ile malûm olacaktır. Bütçedeki mevzuubahsolan parayı tasdik buyurursanız bu iş için mühim para ayıracağız ve bu ameliyatı teksif edeceğiz diye arz ettim ve esasen kaşfiyat yaptırdım, Van'dan, Trabzon'a kadar. Keza Bitlis'ten Diyarbekir tarikiyle Sivas ve Sivas tarikiyle Samsun'a kadar yolun mükemmelen tamir için altı milyon lira para lâzımgeliyor. Gelecek sene bütçemizde bu kadar para yoktur. Lâkin en ziyade geçidi ihlâl eden, müruru mâni, olan köprüleri ve bozuk olan mühim yerleri yaptıracaktır. Gelecek sene memûl ediyoruz ki, bütçe çıktıktan sonra bu ameliyat için yaptığımız programı da Meclise arz edeceğiz. Umum yollar için büyük bir meblâğ tahsis etmek mümkün olmadığı için bütçenin mahdudolan kısmını bâzı mühim yollara sarf edeceğiz ve oralarda ameliyatın teksifini istiyeceğiz. Teklifimiz kabul olunursa oralar için, daha bir milyon lira tahsis edeceğiz. Bu, bütçenin tasdikinden sonra halolunacak bir meseledir. Şimdilik bütün vesait müracaat edip ihzaratta bulunuyoruz.

REİS — Kâfi mi efendim?

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Kâfi efendim.

REŞİD AĞA (Malatya) — Reis Bey, bendeniz Maarif Vekâletinden şifahi suâl takriri vermiştim. Bugün aradan yirmi gün geçmiştir. Hâlâ cevap vermediler.

REİS — Efendim; Maarif Vekâletinin suallere vereceği cevap için de bir gün tahsis edeceğiz. O zaman sizin sualinize de cevap verilsin. İstanbul'da....

KÂZİM B. (Ergani) — Reis Bey benim de Adliye Vekâletinden, tahrirî sual takririm vardır, ona da cevap verilmedi.

REİS — Hangi vekâletten efendim?

KÂZİM B. (Ergani) — Adliye Vekâletinden...

REİS — Onu da yazarız efendim.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B. (Gümüştane) — Reis Beyefendi, Maliyeden mütaadit sualler vardır. Onları Cumartesi ruznamesine alırsanız hepsine de cevap veririm.

İKTİSAT VEKİLİ HASAN HÜSNÜ B. (Trabzon) — Bendenize ait iki sual vardır. Onu da Cumartesi ruznamesine alınız.

3. — *Niğde Mebusu Ebubekir Hâzım Beyin, İstanbul'da, Su Elektrik, Telefon ve Tramvay şirketlerine dair Nafia Vekâletinden suali (6/42)*

REİS — İstanbul'da Su, Elektrik, Telefon şirketlerine dair Niğde Mebusu Ebubekir Hâzım Beyin suali vardır.

AHMED B. (Bozok) — Reis Beyefendi! Bendenizin sual varakam vardır. Kânunuevvelde verilmiştir. Henüz bir cevap alamadım.

REİS — İstanbul'daki bazı şirketlere dair bir sual takriri vardır, fakat Hazım Bey olmadığı için içtimai âtiye talik ediyorum.

4. — *Zonguldak Mebusu Halil Beyin, derdest edilen çetelerin miktarına dair sualine Dahiliye Vekili Ferid Beyin şafahî cevabı (6/84)*

Riyaseti Celileye

Ankara'da intişar eden evrakı havadiste kırk - elli günden beri âsayişe mütaallik birtakım tebliği resmiler görülmektedir. Bunların her birinde yevmî on - onbeş kadar çetenin derdest edildiği veya Hükümete dehalet ettiği bildirilmekte olduğuna nazaran şimdiye kadar beş - altı yüz çete derdest edilmiştir. İzale Şekavet Kanunu müzakere olunurken Dahiliye Vekili memlekette ancak onbir - oniki çete bulunduğunu ifade etmişti. Bu iki rakam arasındaki azım tefavüt bendenizi âtideki sualleri iradetmeye sevk etmektedir.

1. Son rakam doğru mudur? Değil midir?

2. Doğru ise, şimdiye kadar derdest olunan beş - altı yüz çete nereden çıktı? Değilse memlekette daha kaç yüz çete vardır? Ve bunların

arkası ne vakit alınabilecektir? Dahiliye Vekilinin şifahen cevap vermesini talebederim.

Zonguldak

Halil

DAHİLİYE VEKİLİ AHMED FERİD B. (Kütahya) — Efendim Zonguldak Mebusu Muhtereminin sualleri birkaç tanedir. Buyuruyorlar ki İzaleyi Şekavet Kanununun esnayı müzakeresinde 11 - 12 çetenin mevcudolduğu mevzuu bahsolmuştu. Halbuki matbuaatta intişar eden bâzı raporlara göre bugüne kadar 5 - 6 yüze bağlı olmuştur. Zannediyorum ki mebusu muhteremi bu hususta şüpheye düşüren mesele, bilhasa çete tâbirinin vechi istimalidir. Çete başka şeydir. Gerek katil olsun, gerek şaki olsun, mahkeme tarafından mahkûm olmuş ve yahut takibata mâruz bulunmuş birtakım mücrimlerin tutulması başka şeydir. Buyuruyorlar ki şimdiye kadar neşredilen listelere göre şakilerin adedi beş - altıyüzü bulmuştur. Halbuki bu miktar daha ziyadedir. Beş - altıyüz değil bugüne kadar derdest edilenlerin miktarı bini mütecevizdir.

HAMDİ B. (Ordu) — Ekserisi tavuk hırsızı.

DAHİLİYE VEKİLİ AHMED FERİD B. — (1 002) kişi kadardır. Yani ekserisinin ne suretle mahkûm olduğunu bilmek benim vazifem değildir. Ben, mahkeme tarafından mahkûm olup da takibedilmesi zabıtaya havale edilen mücrimleri tutmak vazifesiyle mükellefim. Onların vechi mahkûmiyetini tetkik ve tamak etmek mahkemeye aittir. Fakat Beyfendi Hazretleri! Zati âlilerini temin ederim ki ekserisi buyurduğunuz gibi değildir. Bu noktai nazardan arzu buyurursanız gelip Jandarma Dairesinde tetkikatta bulunup ve her birinin mahkûmiyetini ve ekseriyetinin lâakal katil cürmiyle mahkûm olduklarını, katil cürmiyle takibedilmekte bulduklarını öğrenirsiniz.

HAMDİ B. (Ordu) — Bendeniz de bu hususta size malûmat veririm.

DAHİLİYE VEKİLİ AHMED FERİD B. (Devamla) — Teşriî âlinize intizar ediyorum. İşte efendim! Çeteler meselesi bu tarzda bir iltibastan şey etmiştir. Cevabım, Heyeti Celilenize kâfi midir? Yoksa mebusu muhterem başka bir izah isterler mi? Ne zaman bunlar bitecek diyorlar? Ne zaman bunların biteceğini tabii bendeniz de şimdiden kestiremem. Jandarmamız vazifesini ifa etmektedir. Takibat muntazaman icra

edilmektedir. Bugüne kadar yalnız katil, kuttai tariklik, şekavet, ahzü gasp ve cebren sirkat, sirkati mevsube dediğimiz aksama dâhil olan mürimlerin ve şakî ilân edilmesi lâzımgelen bu adamların defterlerinden bir kısmı gelmiştir. Daha henüz birkaç vilâyetten defterler tamamen gelmemiştir. Bu, şimdiye kadar gelen defterin ihtiva ettiği mürimlerin mecmuu, (2 935) e baliğ oluyor. Daha henüz ondokuz vilâyetten derfter gelmemiştir. Bunların daha neye baliğ olacağını bilmiyorum. Demek ki bir hesabı ihtimalî yaparak baki kalanların da bin tane olduğunu tahmin edecek olursak (3 900) ze baliğ olacak. Bugüne kadar bin tanesi tutulmuştur. Maba'dı de peyder pey tutulacaktır. Ne vakit tutulacağını kestiremem.

HALİL B. (Zonguldak) — Bir sual soracağım. Ondan sonra söz söyleyeceğim. Gerek tutulan ve gerek âtiyen tutulacak olan ve şakî diyerek gazetelerde ismi ilân olunan kimselerin sıfatı şekavetleri İzalei Şekavet Kanununun, tarifati dairesinde tesbit edilmiş midir?

DAHİLİYE VEKİLİ AHMED FERİD B. (Devamla) — Efendim! Bizim ne suretle şakî ilân edebileceğimiz icabederse İzalei Şekavet Kanunu ile bu mukayyettir. Bu tutulanların İzalei Şekavet Kanunu ile...

HALİL B. (Zonguldak) — Bunlar kanun mucibince tesbit edilmiş midir?

DAHİLİYE VEKİLİ AHMED FERİD B. (Devamla) — Efendim! Arz ediyorum. İzalei Şekavet Kanununda ne suretle şakî ilân edileceği tesbit edilmiştir, şimdiye kadar yalnız defterler gelmiştir. Arz ettiğim gibi ondokuz vilâyetten de gelmemiştir ve gelenlerin addini söylüyorum. Fakat bunlardan hiçbirisi kanunu mahsusuna tevfiakat Dahiliye Vekâletinin kararı üzerine şakî ilân edilmemiştir. Yani bu tutulanlar şakî ilân edilerek tutulmuş şeylerdir. Doğrudan doğruya zabıta, memleket dâhilinde takibedilmekte bulunan ve ekserisi müsellâh olan bu adamları tutarak, desdest ederek mahkemeye tevdi' etmiştir ve bugüne kadar tutulanlar bunlardır. Bilmem arz edebildim mi efendim?

REİS — Söyliyecek misiniz Halil Bey!

HALİL B. (Zonguldak) — Efendim! İzalei Şekavet Kanunu Meclisi Âlide müzakere edilirken sabık Dahiliye Vekili Fethi Beyefendi buyurmuşlardır ki; memlekette aşağı - yukarı 11 - 12 - hâtırımında kalmamış - veyahut 13 - 14 çete vardır.

REİS — Eğer tashih etmek kabil ise 15 - 20 demiştim.

HALİL B. (Devamla) — İhtimal efendim! Bendeniz o zaman merak etmişim, bu meseleyi tetkik ve tahkik ettim. Bizzat takibettim. En nihayet müspet olarak 14 rakamına destres olabildim. Yani bugün hakikaten memlekette çete diyebileceğimiz ve şekavetin bütün mânayı şâmiliyle yâdedebileceğimiz teşekküller ondördü buluyor. Arzu buyurursanız bunları birer birer tadededeyim. (Anlıyalım sesleri)

REİS — Suale dair söyleyiniz! Malûmuâliniz Nizamname mucibince beş dakika söyleyeceksiniz.

HALİL B. (Devamla) — Peki efendim! Şu halde bunu ihtisar ediyorum. Söylemeyeceğim. Vekil Beyefendi cevap verirken buyurdular ki, çete başkadır; şakî başkadır. Şüphesiz bir çete olmak için birkaç kişinin bir araya gelmesi lâzımgelir, yani şakî bir kişiye, ferdolana şakî deniyor. Çete birkaç kişiden mürekkebolan heyeti şekavete denir. Şüphesiz bu hususta Vekil Beyefendi ile müttefikim. Ancak aşağı - yukarı elli günden beri Ankara matbuatında her gün intişar eden tebliği resmîlerin bâzı maddelerine bakarsanız orada iki, üç, dört kişiden mürekkep birtakım zümrelere tesadüf edersiniz. Demek oluyor ki, bunlar Vekil Beyefendinin tarif ettikleri şeraiti haiz çeteler demektir. Ancak bendenizin anlamak istediğim şey, malûmuâliniz memlekette şekavet - artık ne diyeyim - tıpkı rütbe gibi birtakım şeraitle istihsal edilir bir sıfat. Yani ben rastgele bir adama şakî demekle o adam şakî olmaz. Bu, merasimî kanuniye dairesinde tetkikat yapılarak o adamlara o sıfatlar verilerek şakî ilân edilmiş kimseler olmak lâzımgelir. Halbuki Beyefendinin kendi ifadeleriyle de sabit olduğu veçhile bunlar, minelkadim kimisi askerlikten kaçmış, kimisi her hangi bir mükellefiyetten dolayı Hükümetin nazarından savuşmuş gitmiş birtakım kimselerin aleddevam jandarmalar ve polisler tarafından derdest edilip getirilmelerinden ibarettir. Başka bir şey değildir. Bilhassa bu meyanda birtakım yanlışlıklar vâkı olmuştur ki, cidden şayamı hayret ve teessüftür. Meselâ geçenlerde ilân edilen listeler meyamında şakî diye ilân edilmiş birtakım şahıslar vardır. Mardinli Kâmil Bey isminde bir zattır.

Bu adam İsviçre'de, Lozan'da ikmalî tahsil etmiş münevver, memleketini sever, vatanperver bir adamdır. Aynı zamanda bu adamın şekavet yapmasına imkân ve ihtimal yoktur. Çünkü çiftlik sahibidir. Mal, mülk sahibidir. Böyle bir adamın şekavet yapmasına imkân ve ihtimal yoktur. Yine bunun gibi bir adam, Koloğlu Hacı Hüseyin Efendi. Bu zat hakkında da esasî mesele, mahkemeye celbinden ibarettir. Bu adam da şakî diye ilân edilmiştir. Bu adam Hacı Hüseyin Efendi, müttteki bir adam, namuskâr bir adam, çiftlik sahibi, ziraat ehli bir adamdır. Mesele yalnız mahkemeye celbinden ibarettir. Mahkemeye celbedilen bu adam Vekil Beyefendinin tebliği resmîlerinde şakî olarak ilân edilmiştir. Efendiler! Bendeniz son olarak söylüyorum, Beyefendi Hazretlerinin ifadâtı beni tatmin etmemiştir. Birineisi, evvelâ memlekette bir İzalei Şekâvet Kanunu var, o kanunu biz burada kabul için haftalarca müzakere ettik, bu Meclisin birçok günlerini o kanun için izaa etik.

Acaba bu kanunu siz abes olsun diye mi kabul ettiniz? Yani mahza bu kanunu Meclis İzalei Şekavet Kanunu çıkardı diye mi çıkardınız? Yoksa tatbik edilsin diye mi? Her hangi bir vekil, her hangi bir kanunu kendiliğinden tadil etmeye, iptal etmeye, hükümden iskat etmeye mezun mudur? Bu salâhiyeti haiz midir? (Hayır sesleri) Sonra bu ceraim dairesinde bir adamın şakî ilân edilmesi lâzımgelirken her hangi bir sahibi namusu, bu şakîdir diyerek gazetelerde ilân etmek doğru bir şey midir? Bendeniz kaani olmadım. Takdir Heyeti Celilenize aittir.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya) — Efendim! Beyefendi Hazretlerinin bahis buyurdukları Kâmil Beyi bilmiyorum. Esasen falan yerde eşkiyadan hangisi tutulmuştur, hangisi tutulmamıştır, bin kişi içerisinde bunları tafsilen tabii bilemem. Şimdi bahis buyurdular. Tabii bunu tetkik edemem. Fakat kaviyen zannedirim ki bu zat şakî ilân edilmiş değil, belki derdest olunduğu ilân edilmiştir.

HALİL B. (Zonguldak) — Şakî diye ilân edilmiştir.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Rica ederim efendim! Kendisinin tutulduğunu bahseden fıkra içinde eşkiyadan falan denilmiş midir?

HALİL B. (Zonguldak) — «Eşkiyadan falan» denmiştir.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Lûtfediniz, bendenize gösteriniz. Bendeniz demincek arz ettim. İzalei Şekavet Kanunu üzerine yapılan defterler henüz tamam olmamıştır. Ondokuz vilâyetten henüz gelmemiştir. (19) vilâyetten gelmemekle beraber diğerlerinden gelen defterlerin mecmuu (2 935) kişidir. Zannedirim efendim! Demin bu kısmı söylerken (2 901) kişinin de muhtelif vilâyetlerce şakî ilân edilmesi teklif edilen adamlar olduğunu söyledim. Bunun haricindekiler de başkadır. Şakî ilân edilenler; birer, birer isimleriyle ve her birinin mahkûmiyetleriyle ve ekserisi değil, heyeti mecmuası en aşağı kaatil olmak şartıyla ilân edilmiştir. Eğer bu Kâmil Bey - bendeniz tabii bilmiyorum. Yalnız muhterem refiklerimden birisi şimdi izahat verdi - eğer bu Kâmil Beyin; memlekette çiftlik sahibi bir zat imiş, elinden bir katil çıkmış ise ve mahkeme de kendisini, takibediyorsa ister bey olsun, ister efendi olsun, ister paşa, ne olursa olsun, kudreti zabita onu elinden tutar. Şimdi efendim mesele budur. Şimdi bu zat böyle hakikaten eşkiya olmadığı halde eşkiya yazılmış ise Diyarbakır eşkiya defterine bakarım.

FEYZİ B. (Diyarbakır) — Kabul etmiyorum, orada şekavet yoktur. Yekdiğerleri arasında münazaa olursada yine barışlılar. Fakat şakî namıyla bir fert kabul etmiyoruz. Yekdiğerinin arasında mücadele olur. Fakat şakî namı şimdiye kadar yoktur.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — İnşallah efendim, temenni ederim, henüz defteri gelmemiştir. Fakat bu zat Diyarbakır'de midir?

ABDULGANİ B. (Mardin) — Hayır bu zat Mardin'de tahsil görmüş, Avrupa'da tahsil görmüş, münevver bir zattır. Buna katiyen şakî denemez.

FEYZİ B. (Diyarbakır) — Aralarında bir arazi münazaası vardır. Şakî denemez.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Efendim! Bu zat hakikaten bu tarzda ilân edilmişse şüphesiz meselenin tashihi icabeder.

FEYZİ B. (Diyarbakır) — İşte odur, başka bir şey değildir.

FERİD B. (Devamla) — Fakat bendeniz bu tarzda ilân edildiğini de görmek isterim. Görme-

den evvel kabul edemem. Eğer derset edilmiş suretinde ise vazifemizi ifa etmişiz,

REİS — Efendim! İktisat Vekili Hasan Bey kendisine teveih edilecek sualler hakkında cevap verecektir. Malûmuâliniz ruznameye başlamazdan evvel sualler için yarım saat müsaade vardır. Müsaade ederseniz yarım saat suallerle vakit geçireceğimize dair ruznamede sarahat vardır.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Geçti...

REİS — O halde müsaade ederseniz içtimai âtiye tâlik edelim.

— İstiklâl mahkemelerine dair Erzurum Mebusu Câzım Efendi tarafından verilen teklifi kanunî hakkındaki Lâyiha Encümeni mazbatasını reye koymuştuk. Neticeî ârayı arz edeceğim. (112) âza beyaz, (39) âza kırmızı rey varakası vermişlerdir. (4) âza da müstenkif kalmıştır. Reye iştirak eden âzanın adedi (155) dir. Binaenaleyh Lâyiha Encümeni mazbatası (112) rey ile kabul edilmiştir.

4. — *Konya Mebusu Mustafa Feyzi Efendinin, ruznamenin yirmibeşinci maddesindeki efradı askeriye senadatına pul ılsak edilip edilmeyeceğinin tefsirine dair Kavanîni Maliye Encüme-*

ni mazbatasının müstacelen ve tercihan mütalâasına dair tahriri.

REİS — Okunacak.

Riyaseti Celiyeye

Ruznamenin 25 nei numarasında muharrer efradı askeriye senadatına pul ılsak edilip edilmeyeceğinin tefsirine dair Kavanîni Maliye Encümeni mazbatasının müstacelen ve tercihan müzakeresini arz ve teklif eylerim.

26 Kânunuevvel 1339

Konya Mebusu

Mustafa Feyzi

REİS — Bu gibi tekliflerin tahriri olarak ve esbabı mücibeli olarak yapılmasına dair Nizamnamemizde sarahat vardır. Konya Mebusu Feyzi Efendinin bu tahririni reyi âlinize vaz'edeceğim. Bu teklifin müstacelen müzakere edilmesini teklif ediyor. Bu teklifi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini rey vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

Affı Umumî Kanununun bakıyei müzakerasına devam edeceğiz :

5. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Zafer ve sulh şerefine erbabı şekavetle fiilî şeni' mahkûmları müstesna olmak üzere ve sülûsan müddeti cezaiyelerini ikmâl eden mahkûminin bakıyei müddeti cezaiyelerinin affına ve müebbet kürek ve kalebentliğe ve nefye mahkûm olanların cezalarının da onbeş sene küreğe tahviline dair kanun lâyihası (1/229), Bozok Mebusu Hamdi Beyin, Affı Umumî ve Müecceliyeti Askeriye Vergisi hakkında kanun teklifi (2/58), İstanbul Mebusu Abdurrahman Şeref Beyin, affa ait lâyihaların bir araya toplanarak affı umumîye tahviline dair tahriri (4/110), Urfa Mebusu Şeyh Safvet Efendi ile rüfekasının affı umumîye mütaallık lâyihaların müstacelen müzakeresi hakkında tahriri ve Dahiliye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Müsterek Encümen mazbatası.*

REİS — Bugün Umumî Af Kanununun bakıyei müzakerasına devam edeceğiz. Meclisi Âlinin hatırladadır. Hiç şüphesiz Affı Umumî

Kanununun birinci ve ikinci maddeleri kabul edilmiştir ve usule dair cereyan etmiş olan ufak bir müzakereden sonra bu birinci ve ikinci maddelerden istifade edecek olanlardan kimlerin istisnası lâzımgeleceğinin üçüncü maddede tasarih edilmesine dair Heyeti Celileniz karar vermiştir. Diğer cihetten Heyeti Celileniz fiilî şeni' hetki ırz ve şekavet cürümleriyle mahkûm veya mâznun olanların aftan müstesna olmasına dair verilmiş bazı tahrirleri de nazarı itibara alarak Adliye Encümenine tevdi' etmiştir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Müsterek Encümene efendim.

REİS — Evet Müsterek Encümene. Binaenaleyh bu üçüncü maddeye birinci ve ikinci maddelerden kimlerin istifa etmesi lâzımgeleceğine dair icabeden ahkâm dercolunacaktır. Bu husus da Heyeti Celilenizin hâtırı âlilerindedir, verilmiş olan tahrirler vardır. Bunlar da nazarı itibara alınmıştır. Bir defa daha hatırlatmak

İçin tekrar bu takrirleri okumak münasibolur. zannederim.

FERİDUN FİKRI B. (Dersim) — Malûmu-âliniz Müşterek Encümen tarafından ikmal edilen lâyihai kanuniyenin ikinci maddesi, üçüncü madde olmak üzere Ali Süruri Efendinin teklifi üzerine tehir edilmişti. Bu madde esasen müstesniyata taallûk eder. Binaenaleyh evvel beevvel bu madde okunmalıdır, bu maddenin hükmüyle beraber evvelece nazarı itibara alınan ve fakat encümenca kabul edilmeyen takrirler de okunarak bütün müstesniyat encümenin ısrar ettiği üçüncü maddenin nihayetinde ikmal edilmedir. Üçüncü madde şudur: «Hiyaneti Vatanıye mahkûm ve maznunlarından elyevm halifirarda bulunanlar işbu kanunun neşir ve ilânından itibaren üç ay zarfında teslimi nefseylemedikleri takdirde bu birinci madde hükmünden istifade edemezler.» Müzakere bu maddenin üzerinde bunun ikmalî sadedinde cereyan edecektir.

REİS — Evet efendim, bendeniz evvelece arz ettim. Heyeti Celileniz birkaç cürmün bu afftan istinasına dair takrirler vermişti. Bu takrirlerin bir defa daha hatırdaki kalmak üzere okunması muvafık olur zannederim.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Yalnız rica ederim; encümen kendi noktai nazarına değil, Heyeti Celilenin noktai nazarına tetabuk eden takrirleri nazarı itibara alsın.

REİS — Tabii Heyeti Celilenin arzusuna göre encümen bu metni hazırlıyacaktır. Heyeti Celilece nazarı itibara alınacak olursa bittabi' Heyeti Celilenin arzusu veçhile nazarı itibara alacaktır.

Riyaseti Celileye

26 Kânunuevvel 1339

İstisnaatin reddini teklif eylerim.

Karesi

Mahmud Vehbi

Riyaseti Celileye

26 Kânunuevvel 1339

Birinci maddeye (İka' edilmiş bulunan) fıkrasından sonra fiilî şeni', izalei bikr, şekavet, kuttai tarik, hane basarak cebren ahz ve gasp cürümleriyle ceraimi mükerrere erbabi ve sabikalı güruhu müstesna olmak üzere bilûmum ceraimi ilh...

Şeklinde bir fıkra ilâvesini ve nihayetine de (nısfı) yerine (sülüsü) denilmesini teklif eylerim.

Kütahya

M. Ragıb

REİS — Bunlar birinci maddede müstesniyata dair verilmiş olan takrirlerdir. Usulü müzakere hakkında cereyan eden müzakere neticesinde müstesniyat üçüncü maddede tesbit olunacaktır. O noktai nazardan şimdi tetkik olunacaktır.

22 . 12 . 1339

Riyaseti Celileye

Birinci maddeye son fıkra olmak üzere «hetki ırz ve kız kaçırmak fezahatine ve teferruatına mütaallik Kanunu cezanın üçüncü, dördüncü fasıllarında muharrer ef'alin mürtekipleri müstesnadır» kaydının ilâvesini teklif eylerim.

Bayezid Mebusu

Şefik

Riyaseti Celileye

Affı Umumî Kanununa âtideki maddenin ilâvesini teklif eylerim.

Usul ve fûrurunu katledenlerle tasmin ve tasavvurla İka' edilen katil ve cebren İera edilen fiilî şeni' cürümleri bu kanundan müstesnadır.

Erzurum

Ziyaeddin

Riyaseti Celileye

Hetki ırz gibi ef'ali mezmumenin istisna edilmesini teklif eylerim.

Gümüşane

Zeki

Riyaseti Celileye

Şekavet, kuttai tarik, hetki ırz, sirkati cebriye, taammüden katil gibi ceraim ashabının afftan istisnasıyla beraber diğer ceraim ashabının yalnız sülüs müddeti cezaiyelerinin affıyla İktifa edilmesini teklif ederim.

Ardahan

Hâlid

REİS — Efendim üçüncü madde hakkında söz istiyen var mı?

VEHBİ B. (Karesi) — İstisnaiyat hakkında söyleyeceğim.

REİS — Buyurun efendim!

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim elimizde bir Af Kanunu vardır. Bu Af Kanunu ne affı umumî, ne de şimdi, hattâ affı hususi denecek

vaziyete girdi. Bu affı ne maksatla yapıyoruz, niçin yapıyoruz? Onu tetkik edersek bittabi nereye kadar şümulü olmalı? O vakit onu da takdir edebiliriz. Evvelâ bu affı Hükümet teklif ediyor. Sonra arkadaşlar mütaaddit tekliflerde bulunuyorlar. Bu affı umumî değil; cezanın bir kısmını affediyoruz. Esasen âdi ceraimi tahdit ve takyidediyoruz. Hıyaneti vataniye, ceraimi siyasiye mücrimlerini müstesna addediyoruz, istisna ediyoruz.

HİLME B. (Zonguldak) — Hayır, onları sonradan kaale alan yok.

REİS — Hatibin sözünü kesmeyin!

VEHİBİ B. (Devamla) — Var var. Esas itibariyle ceraimi âdiye failleridir, binaenaleyh bunlar meyanında arkadaşlardan birisi teklif ediyor. Hetki ırz faillerini affedelim diyor. Geçen defa hiç bu teklif yoktu. Şimdi bu defa bunu işitiyoruz. Taammüden katli istisna ediyoruz. Sonra diğer bir arkadaş şakilerin de istisnasını teklif ediyor. Eğer af yapılacaksa bendenize bu istisnaata lüzum yoktur. Ceza Kanunu her cürmün derecesine göre cezayı takdir etmiştir ve öyle kabul etmek icabeder ki elimizdeki Ceza Kanunu cürümlerin ehemmiyetleri nisbetinde ceza kabul etmiştir. Binaenaleyh falan cürüm filân cürümden daha mühim değildir ki, istisna yapılsın. Çünkü onların cezası o nisbette takdir edilmiştir. Eğer böyle istisna yapılacaksa o vakit elimizdeki Ahitname mucibince, ahitnamenin meriyete geçtiği anda yapacağımız affı umumiyi göz önüne getirip ona göre hareket etmek icabeder. Hattâ bu kanunun müzakeresi de o vakte kadar tehir edilip o zaman düşünülmesi icabeder. Efradı vatandan memleket ve vatan aleyhine çalışmış olanları hattâ ceraimi şahsiye ve âdiye ile dahi müterafik olursa, ayrılamıyacak vaziyette olursa kâmilan affedeceğiz.

Bunu Affı Umumi Beynamesiyle kabul etmişiz. Bunun meyanında buna kendi gücümüz, kuvvetimiz yetiyor diye mahza kendi memleketimizin evlâdını affı umumiyeye dâhil etmemek, affı umumî esasını kabul ettikten sonra istisna etmek doğru değildir. Eğer esası kabul etmiyorsak o vakit istisnası da lüzumsuzdur ve istisnasına lüzum yoktur. Kâmilan reddedelim. Esasını kabul ettikten sonra şu veya bu diye istisna etmek doğru olmaz zannediyorum. Netice şakilerin ademiistisnasını encümünde bulunan Dahili-

ye Vekili Beyefendi kabul ettiler. İzalei Şekavet Kanununun takibettiği gayelerden birisi de bu kanunda olduğu üzere, üç ay zarfında dahalet edenleri de affediyor. Sonra hedki ırz meselesinde de düşünülecek olursa bugün katil olan bir adam hetki ırz dolayısıyla katil olduğu halde çıkacak, onun muîni olmak dolayısıyla mahkûm olan bir adam bundan istifade edemeyecek, böyle bir mantıksızlık vücuda gelecektir. Binaenaleyh ya hepsi için af vardır veyahut böyle yekdiğeriyile gayrikabili tefrik olan ceraim için taaddüdü cürüm ve içtimai ceraim hâlinde âzami cürümle hükmolunacağına nazaran hedki ırzı da yapmış olan bir adamın daha fazla mahkûm olmasından dolayı nisfından ziyade istifade edecek öbür tarafta hetki ırza mahkûm olan bir adam veya ona müşarik veya methaldar olan veyahut buna muîni ve müzahir olan adam istifade edemeyecektir. Bu bir mantıksızlıktır. Bunun için bendeniz bu istisnaatın ya hiç kabul edilmemesini veyahut afin hiç kabul edilmeyip vakti âhara terk edilmesini istiyorum. Eğer bu memlekette mevcut idare değişmiş ve bir inkılâp meydana gelmiştir ve bu inkılâpta ıslahı nefsedecek ve çalışacak kollar vardır ve bunlar çalışsınlar diye istiyorsak ve belki muvazenevi bâzı mütalâat varsa; bunun için de şunu veya bunu istisna etmek doğru olmasa gerektir. Umumen kabul edelim veya umumen tehir edelim. Vakti münasibinde daha etraflı ve daha geniş bir surette düşünerek bir affı umumî yapalım.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Öksüz gönüller bazan cüzi okşama ile gözlerden yaş getirir. Bu mesele de gönlü eidden öksüz derecesinde müteessir bulunurken Vehbi Bey arkadaşımızın çıkıp da şurada biraz evvel işittiğiniz beyanatı üzerine diyebilirim ki; arkadaşlar! Metanetimi muhafaza etmemiş olsaydım, benim için gaye teşkil eden mutlak af karşısında gözlerimin yaşlarını bırakacaktım. Arkadaşlar! Evveleminde şu noktaya (mim) koyunuz ki, güya bir hâkimsiniz, güya bir maznunun kaatil olduğuna hükmetmişsiniz. Fakat hükmünüzü mütaakip başka bir kanaat tecelli ederek demişsiniz ki: Karşınızdaki maznun katiyen mâsumdur... Sorarım size verdiğiniz hükmü geri alır mısınız, almaz mısınız? Arkadaşlar! Sizi bir saat evvel, bir hafta evvel, üç hafta evvel şu ve şu kararları verdiğimiz halde şimdi nasıl olur da o kararlara ziddolarak bu

kararı ittihaz edebiliriz, dememek faziletine davet ediyorum. Arkadaşlar! Biraz Müslümanca, şöyle bir şarklı ruhiyle, hissiyle düşünelim. «Bayram geçtikten sonra kınayı sakalina yak!» (Handeler) Bu af, fazilet mi, merhamet mi, re'fet mi? Fakat bence Devletin en mühim siyaseti - Cumhuriyetin ilânı - gecesinde tecelli edecekti! O günden bugüne kadar ne zaman geçmiştir, tasavvur ediniz! Binaenaleyh bence Vehbi Beyin dediği gibi bugün ilân edilecek olan aftan matlup derecede ahlâki bir netice katiyen husule gelmiyecektir. Çünkü arkadaşlar! Kabahat yapmış olan bir çocuğu, sinni kemale gelmiş olan bir insanı o kabahatinden, cürmünden dolayı alclâde bir günde af ile muameleye uğrattırınız, fakat bir de bayram sabahı gayet mülâyemetle seni affettim dersiniz, emîn olunuz bayram sabahındaki bu muamelenizin en küçük bir neticesi katiyen diğer âdi günlerde yapmış olduğunuz fevkalâde muamelenizin neticesinden daha büyük olur. Şu halde madem ki, zaman geçmiştir; istirham ederim bu lâyihayı diğerleriyle beraber, Lozan meselesi önümüze geldiği zamanda hallederek bir neticeye iktiran ettirelim. Israr etmek isteyen arkadaşlarına sorarım. Taammüden katil... Pekâlâ, müstesna... Arkadaşlar, iki katil farz ediniz; biri taammüden katilden mahkûm, diğeri değil. Bunların ikisi de aynı adamın evlâtlarını öldürmüşler. Taammüden katille mahkûm olan, bu kanun üzerine yarın hapsaneden çıkıyor. Halbuki onun, farz edelim, daha yedibuçuk senesi varmış. Birdenbire bu çıkan mahkûmu gözü önünde gören baba isyana geliyor da taammüden kal ile mahkûm olmayanın affı dolayısıyla bunu dışarıda görünce isyana gelmiyecek midir? Eğer his ile dışarıda bulunan birtakım anaların, babaların ve sairinin mâruz kalacakları hisleri düşünüyorsanız, kaale alıyorsanız ben de hapsanelerde çürümekte olan 33 bin nüfusun, birerden 33 bin, ikişer dersek 66 bin, dörder dersek yüzyirmi küsur bin ailesini kaale alıyorum. Onların sevinmesini kaale almıyorsunuz da yalnız ve yalnız dün bir tesadüf dolayısıyla mağdur olmuş ve fakat onu unutmüş olan zavallıları mı kaale alıyorsunuz? Tekrar ediyorum. Arkadaşlar! İki katilden birinin biran evvel çıkmasına falan alâkadar tahammül ediyor da, ikincisinin çıkmasına diğer alâkadarlar neden tahammül etmesin? Ben bunda hissiyatın gayrimantıkî tecelliyatını görüyorum. Binaenaleyh arkadaşlarım tarafından pek hissî olarak düşü-

nüldüğüne hükmetmek istiyorum. Mamafih Vehbi Beye iştirak ediyorum. İstirham ederim. Bu af, ne afa benzedi, ne başka bir şeye benzedi. Bence hiçbir şeye benzemedi. Fena neticeler tevli dedecektir. Merhun vaktine tehir edilsin.

REŞİD AĞA (Malatya) — Bendeniz, Vehbi Bey biraderimizin sözlerine cevap vereceğim: İstisnaiyet olmasın, affı umumi olsun, bunu daha ziyade tevsî edelim. Hükümetin bu aftan maksadı; bunları çıkarmak ve rengberlik falan yaptırmaştır diyor. Beyefendi! Bu şimdi hali şekavette bulunanların emsali mesbuktur. Erzurum'un sükutunda umumiyetle hapsanenin kapılarını açtılardı, bunlar katiyen düşmanla muharebe etmediler, dağlara çıktılar, askere giden, göğsünü kurşuna geren kardeşlerinin emvalini yağma ettiler. Evlerini harabettiler, oğlunu öldürdüler. Beyefendiler! Onbeş milyonu müteceviz Türk halkının mukadderatı için Heyeti Âliyenizden sudûr edecek kanunlar muvafıkî adalet olmalıdır. Muvafıkî adalet olan kanunlar çıkarmak erbabı namusu tatmin etmektir. (Bravo sesleri)

Beyefendiler! «Cumhuriyetin şerefine» diyorlar, Cumhuriyet şerefine adalet yapmak lâzımdır. Cinayet yapmak lâzım değildir. Gaziantep mebusları bilirler ki, Fransızlar Gaziantep'i işgal ettikleri zaman hapsane kapılarını açtılardı ve beş yüz kadar mahpus çıkarmışlardı. Bunlar düşman karşısına gitmediler, bugün de hali şekavette bulunan câniler yine onlardır. Hükümetin re'fetine inanmıyorlar. Bunlar Hükümetin izhari ezettiğine kaanidirler. (Hayır sesleri) Efendiler! Böyledir, bundan dolayı affediliyorlar diyorlar.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Ya hep, ya hiç. Hükümete katiyen acz isnadetmem.

REŞİT AĞA (Devamla) — Rica ederim! Sözümlü kesmeyiniz. Çıkar söyleyebilirsiniz... Onlar isnadediyorlar ve bu kanaattedirler, Hükümet aczinden dolayı bizi affediyor diyor ve eğer islahı nefsetmeleri için affediyorsanız emîn olunuz katiyen islahı nefsetmezler. Büyük Millet Meclisi Hükümetinden kaç defa dahaletleri için teklif edilmiştir. Hiçbirisi gelip iltihak etmemişlerdir. Bir de, cürüm ile ceza beyninde bir nisbeti adile olması lâzımdır. Ben af aleyhtarı değilim, yalnız bu cânileri affetmek adalet değildir. Millet sizden adalet bekliyor. Adalet cânileri terbiye etmektir. İşte maruzatım bundan ibarettir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Söz istiyorum.

REİS — Hepsine birden cevap vermenizi teklif ediyorlar.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Tesiri kalmıyor.

Efendiler malûmuâlinizdir ki, bu af meselesi, gerek encümeni ve gerek Meclisi Âlinizi uzun zamandan beri işgal ediyor. Nihayet sülüs müddeti cezaiyelerinin affı nısıf müddeti cezaiyeye tenzil edildi. Binaenaleyh nısıf müddei cezaiyesi affedilmekle bir adamın bir kere takibatta bulunduğu devrede mâruz kaldığı ıstırabat sonra az ve çok cezasının yarısını çekmiş olması öyle bir vaziyet vücuda getiriyor ki... Bunda şakileri ve diğer erbabı ceraimi tefrik etmekte hiçbir illet yoktur. Çünkü af yapıldığı zaman bir sebebe mebni yapılır, niçin af yapıyoruz? Affı tekvin eden avamil nedir? Af fikrini memlekette doğuran birinci saik Lozan Muahedenamesindeki affın ceraimi siyasiye ve askeriye teşmil edilmiş bulunmasıdır. Yine Lozan Protokolünde yalnız ceraimi siyasiye ve askeriye değil bu ceraimi askeriye ve siyasiye murtabit ceraimi âdiyenin affı da taahhüdedilmiş bulunuyor. Şimdi muahede kerîban sair parlâmentolar tarafından da tasdik edildikten sonra memlekette öyle bir fikir doğmuştur ki; mademki biz memlekete hainlik edenleri affediyoruz, askerî, siyasi şenayii affediyoruz. Binaenaleyh şu veya bu sevaik tahtında olarak, kavaninin vaziyetinden, tatbikatından, mahakimin türlü türlü içtihadatından dolayı mahkûm olmuş bulunan evlâdı vatan hakkında da bu refet ve mürüvveti göstermemek için ne sebep vardır? Bu düşünce memleketin zihninde hâkim olmuş, Meclisi Âlinizin saflarına kadar gelmiş ve bu bapta muhtelif takrirler verilmiştir. Fakat efendiler! Bu anda henüz Lozan Muahedesini kesbi katiyet etmediğinden, yani diğer parlâmentolar tarafından tasdik edilmediğinden ve o affı umuminin ilânı ânı hulûl etmediğinden bu müddet zarfında Meclisi Âliniz bir af yapmak istiyor. Bu affı umumi değildir. Bu, eskiden cülûslarda mevlûtlarda ve sairede memleketin böyle az çok fevkalâde günlerinde ilân olunan sülûsan müddeti cezaiyenin affı kabilindedir. Heyeti Celileniz daha büyük mürüvvet gösteriyorsunuz da nısfını yapıyorsunuz. Bunda menfaati içtimaie vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Allah bu devri Abdülhamid devrine başka türlü benzetmesin!

REİS — Efendim! İki defa oldu.

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Efendiler, biliyorsunuz ki; şekavet tâbirinin mefhumu altına pek çok ef'al girebilir. Yine deminki sual bizi az - çok tenvir edebilir. Her gün gazetelerde okuyoruz. Birtakım cetvellerde şu tevkif edilmiş, bu tevkif edilmiş diye okuyoruz. Şimdi efendiler! Şekavet neden tekevvin etmiştir, neden doğmuştur? Muhterem Celâl Bey ve sair arkadaşlarımız İzalei Şekavet Kanununun esnayı müzakeresinde bunu tetkik ettiler. Maalesef bugün memleket, bir İzalei Şekavet Kanununun tedvinine bir sebep teşkil edecek kadar - hayatı içtimaiye gösteriyor ki - bu işlerde methaldar olan insanlar pek çokcadır. Binaenaleyh efendiler! Demin Dahiliye Vekili Ferid Beyin ağzından çıkan ifadeyi gördünüz! Bu vaziyet neden olmuştu? Bu vaziyet hiç şüphesiz hali harbden on sene devam eden birçok ıstırabattan, memleketin iktisadi keşmekeşlerinden, firar ceraiminden ve birçok ahvalden dolayı bu gibi hâdisat vukuagelmıştır. Şimdi memleketin bileklere, kollara ihtiyacı varken cezasının yarısını çekmiş olan - cezasını hiç çekmemiş değil - evlâdı vatanın şu fevkalâde şümülü nazarı itibara alarak yarısını affetmemek demek; bu aftan maksudolan memleketin büneyi iktisadiyesini, muhtacolduğu kuvvetleri kendisine iade ve ırea etmek suretiyle takviyedeki maksada münafidir. Binaenaleyh böyle şekavet gibi gayet vâsi bir tâbir altına girebilecek erbabı ceraim de istisna edilecekse bendeniz cidden söylüyorum ki : Bu kanuna mahal yoktur, bu kanun çıkmasını ve affı umumi meselesi çıktığı vakit bütün hainleri affederken, ceraimi şeniayı irtikâbetmiş olanları affederken o vakit bunların da affını derpiş ederiz. Yoksa artık her şeyden vazgeçildikten sonra, tecili mücazattan vazgeçildikten sonra nısıf müddeti cezaiye gibi hâkimin takdirini istimal ederek biraz fazla vermiş olduğu cezaya bunun yarısı tenzil edildikten sonra bunlardan falanı şakî diye, filânı bu diye, bir ikisini, şunu öldürmüş diye istisna etmek; bendenize öyle geliyor ki; Heyeti Celilenizin affı umumi hakkındaki maksadı esasisi olan affı, fevtetmiş olur. Efendiler! Bâzi arkadaşlarımız buraya çıkıyorlar ve istisna ettir-

mek istedikleri ceraimin mahiyeti reddiyelerini tecessüm ettirmeye çalışıyorlar. Efendiler! Müsaade buyurursanız bendeniz Ceza Kanunu mucibince mahkûm olanlardan affettiklerinizin mahiyeti rede ve habîselerini birer birer tadadeyim. Efendiler! Ceraimin, affolunan ceraimin mahiyeti redîesi üzerinde ısrar etmekte mâna yoktur. Az - çok her cürüm; mezmumdur. Her cürüm; kabili muahaze ve tezyiftir. Ceza Kanununun dairesi şumulüne dâhil olmuş, mahkemeye sevk edilmiş ve onun hakkında kavanin ahkâmı tatbik edilmiş ve ceza verilmiştir. Binaenaleyh, adese-mizi hangi cürme tevecih edersek o cürmün mahiyetini görürüz. Bendeniz öyle zannediyorum ki, mademki Heyeti Celileniz af esasını kabul etmiştir. Zaten bu nısıf af hakkında da encümende tanzim ve tesbit ettiğimiz lâyihai kanuniyede «İşbu kanun ahkâmı 4 Temmuz 1330 tarihli Lozan Muahedenamesine merbut Affı Umumi Beyanname ve Protokolünde istihdaf edilen eşhasa şâmil değildir.» dedik. Bir kere hiyaneti vataniyeyi istisna ettik. Bunu da türlü, türlü noktai nazarlara göre yaptık ve menafii memlekete muvafıktır. Artık bu istisnayı yaptıktan sonra diğer ceraimi âdiye arasında tefrik yapmayı, bendeniz hikmeti cezaiyeye müstenit görmediğimden Heyeti Celilenizin müstesniyatı kabul etmiyerek ve encümenin noktai nazarı lütfen kabul ederek elyevm derdesti müzakere olan «Cinayet mahkûm ve maznunlarından elyevm hali firarda bulunanlar her mahalde işbu kanunun neşir ve ilânı tarihinden itibaren üç ay zarfında teslimi nefseylemedikleri takdirde bu kandan istifade edemezler» fıkrasına hasri mütalâa etmenizi rica ederim.

REİS — Efendim kifayeti müzakere hakkında takrir var. (Sözümüz vardır sesleri)

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Bendeniz kifayeti müzakere aleyhinde söyleyeceğim. Müzakere kâfi değildir. Çünkü : Ceraimi âdiye erbabı hakkındaki nısıf cezanın affedilip edilmemesine ve bundan istisna yapılp yapılmamasına dair müzakere cereyan etti. Halbuki : Bu kanunda tehcir iftirası üzerine mahkûm ve maznun olan zevat hakkında bir madde vardır. Sonra Kuvayi Milliye taazuv etmeden evvel Ferid Paşa zamanında mahkûm olmuş olan zevat hakkında bir madde kanuniye vardır. Bunların da mevkii müzakereye vaz'edilmesi lâzımdır. Bunun tehiri-ne karar verildiği takdirde onlar kalacaktır. On-

lar iftiraaen ve vatana hizmet ettiklerinden dolayı mahkûm ve maznun olmuşlardır. Binaenaleyh müzakere kâfi değildir. Onların tehiri katiyen caiz değildir. Müzakerenin devamı lâzımdır.

REİS — Efendim! Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Bey kifayeti müzakerenin aleyhinde iradı kelâm buyurmuşlardır. Şimdi müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'ediyorum. Müzakerenin kifayetini kabul buyuran rüfeka lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Müzakerenin kifayetini kabul etmeyenler el kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür. Takrirler okunacak :

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Encümenin istisna hakkında tesbit ettiği maddenin aynen reye vaz'ını teklif eylerim.

Bolu
Şükrü

Riyaseti Celileye

Taammüden katil fiilini irtikâbeden cânilerin işbu aftan istisnasını teklif ederim.

26 . 12 . 1339

Adana
Zamir

Riyaseti Celileye

Kuttai tarihlerin de aftan istisnalarını teklif eylerim.

Artvin
Hilmi

Riyaseti Celileye

26 Kânunuevvel 1339

Müzakere kâfidir. Takrirlerin reye konulmasını teklif eylerim.

Karesi

Mehmed Vehbi

REİS — Efendim mesele karışmasın diye bir daha arz ediyorum. Malûmuâliniz geçen celsede müstesniyatın tâyin ve tesbiti mevzuubahis idi. Üçüncü müzakeresi, bu müstesniyatın tâyin ve tesbitinden sonra olabilir. Bugün az - çok üçüncü madde etrafında ve yine müstesniyat hakkında müzakere cereyan etmiştir.

Meelisi Âlinin hatırlıdadır ki, bâzı müstesniyat hakkındaki takrirleri nazarı itibara almış ve encümene havale etmiştik. Encümen bunları «nazarı itibara alınmış» kaydından dolayı onlar üzerinde metin tesbit etmeye lüzum görmemiş ve mazbatası da okunmuştur. Şimdi bâzı takrirler vardır. Bunları da reyî âlinize arz edeceğim.

Meelisi Âlinin reyî ona göre tesbit edilecektir. Evveleminde istisnaatın reddini teklif ediyorlar. Bunu reyî âlinize vaz'edeceğim. Adana Mebusu Zamir Beyin takririni okumuştuk efendim. Taammüden katil cürmünü irtikâbedenlerin işbu aftan istisnalarını teklif ediyorlar. Zamir Bey takririni izah edecektir. Buyurun Zamir Bey!

ZAMİR B. (Adana) — Efendim! Bilhassa taammüden katil fiillerini irtikâbedenlerin affedilmesi memleket için doğru bir şey değildir. Bunlar - tasavvur buyurunuz ki - ocak söndürmüştür, ev yıkmıştır. Bu yüzden birçok anneler, birçok hemşireler, birçok yavrular ağlamıştır, sızlamıştır. Efendiler! Bu câninin, bu katilin, mâsum olan akraba ve taallûkatı gözlerinin önünde gezdiğini ister mi? Efendiler! Bu ne kadar acıdır. Feridun Fikri Bey arkadaşımız bu mesele mevzuubahsolurken - bunu, ben Feridun Fikri Beye hiç yakıştıramazdım - «Yapılan af tam değildir. Mademki tam yapmıyoruz, eğer böyle yapacaksa bu aftan tamamıyla vazgeçelim. Eğer bu teklif edilen istisnalar kabul edilecek olursa bu affın mânası kalmaz. Lozan Konferansı diğer parlâmentolar tarafından tasdik edilmediği için böyle bir af yaptık, ilerde affı tam yapacağız...» buyurdular. Efendiler! Bu, memleket için bir bombadır. Bu ne demektir? Bu söylenmez efendiler! Af yoktur, af yapmıyacağız. Kaatiller cezasını çekecektir. Cânilerin bu memlekette yeri yoktur. Bu memlekette cânilere daima yatacakları hapsane ve milletten göreceklere tezyif ve tahkir vardır. Başka hiçbir şey yoktur. Efendiler! Taammüden katilin mânası nedir? Lütfen tasavvur buyurunuz. Heyeti Celilenizden istirham ederim. Taammüden katil fiilini irtikâbedenleri affetmeyiniz. Memleketin kavaninine tebaan bunlara verilen cezaları çeksinler; adalet bunu icabeder. Çok istirham ederim. Kaatilleri affetmeyiniz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Kaatiller büsbütün affolunmuyor. Cezaları onbeş seneye tenzil ediliyor, Zamir Bey!

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Bu kadar mahkûmu besliyeceğinize boğuverin bari!

REİS — Efendim esas itibariyle müstesniyatın reddine dair olan teklifi reyî âlinize vaz'edeceğim. Eğer bu takrir kabul edilecek olursa istisnaat hakkındaki takrirleri reye vaz'etmeye hacet kalmıyacak. Eğer kabul edilmezse istisnaata dair

olan takrirleri birer, birer reyî âlinize arz edeceğim.

ZEKİ B. (Gümüşane) — İstisnaat evvelce kabul edilmişti. Reis Bey! (Hayır sesleri) Hattâ zatiâliniz söylemişsiniz.

REİS — İstisna takrirleri Nizamname mu-cibince nazarı mütalâaya alınmak üzere Meelisi Âlinin reyine vaz'olunmuş ve kabul edilerek encümene gitmiştir. (Hayır nazarı mütalâaya alınmıştır sesleri)

MEHMED VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, çok rica ederim. Meselenin mevzuu yine değişti. Zamir Bey arkadaşımız taammüden katilden bahsettiler. Taammüden katilin cezası idamdım. Tabii bu burada mevzuubahis değildir. Sonra affettiğimiz yoktur. Nisaf cezası affediyoruz. Bunu ya hiç yapmalıyım. Veyahut yaparken istisnaat yapmalıyım diyoruz. Demin bendeniz misaller getirdim. O misalleri hiçbir zat çürütmedi. Binaenaleyh bendeniz bu ciheti arz ediyorum.

REİS — Efendim! İstisnaatın reddine dair olan teklifi reyî âlinize arz ediyorum. Bu teklifi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Bu teklifi kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. İstisnaatın reddi teklifi kabul edilmiştir. O halde efendim istisnaata dair olan takrirleri reye koymaya lüzum kalmamıştır. Binaenaleyh üçüncü maddeyi reyî âlinize vaz'ediyorum.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim! Teklifim vardır. Okuyunuz. Maddenin aynen reye vaz'ımı teklif ettim.

REİS — Efendim üçüncü maddeyi okuyoruz.

Madde 3. — Cinayet mahkûm ve maznunlarından elyevm hali firarda bulunanlar işbu kanunun her mahalde neşir ve ilânı tarihinden itibaren üç ay zarfında teslimi nefseylemedikleri takdirde birinci madde hükmünden istifade edemezler.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Reis Bey müsaade buyurunuz, bir kelime ifade edelim. «Birinci ve ikinci madde hükmünden istifade edemezler» diyelim.

REİS — Efendim! Encümen bir tadil yapıyor. (Birinci ve ikinci madde hükmünden istifade edemezler) kaydının ilâvesini istiyor. (Muva-fık sesleri)

Bu maddeyi bu suretle reyî âlinize vaz'ediyorum. İşbu maddeyi bu suretle kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize arz ediyorum.

Kabul etmeyenler lûtfen el kaldırsın. Madde bu suretle kabul edilmiştir.

Efendim dördüncü maddeyi okuyoruz :

Madde 4. — İşbu kanun ahkâmı 24 Temmuz 1339 tarihli Lozan Muahedenamesine merbut Afı Umumi Beyanname ve Protokolünde istihdaf edilen eşhasa şâmil değildir.

REİS — Söz istiyen var mı? Efendim. (Hayır sesleri) Maddeyi aynen reyî âlinize vaz'ediyorum. Dördüncü maddeyi kabul buyuranlar lûtfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Dördüncü maddeyi kabul etmeyenler lûtfen el kaldırsın. Madde aynen kabul edilmiştir efendim.

Beşinci maddeyi okuyoruz efendim :

Madde 5. — Vakti seferde icraatı Hükümete karşı gelenler için ciheti askeriyece ittihaz olu-

nacak tedabir hakkında 14 Mayıs 1341 tarihli Kanunu Muvakkat ahkâmının tatbik ve icrası dolayısıyla maznun ve mahkûm olanların kâfesi hakkında affı umumi ilân olunur. Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrunda fiilden dolayı İstanbul Hükümeti zamanında muhtelif mahakim ve divanı harblerce mahkûm ve maznun bulunanlar dahi işbu affı umumiden müstefidolurlar.

REİS — Efendim! Bu madde hakkında müzakere cereyan edecektir. Onun için söz istemiş olanların isimlerini kaydettim. Fakat on dakika istirahat sonra müzakere edelim. On dakika berayı istirahat Celseyi tatil ediyorum efendim.

Hitamı Celse; saat : 3,24

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saati : 4

REİS — FETHİ Beyefendi

KÂTIPLER : Kemal Bey (Adana)

REİS — Efendim Celseyi açıyorum. Affı Umumi Kanununun bakıyei müzakeratına devam edeceğiz.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Efendiler, malûmuâliniz arkadaşlarımızdan Diyarbekir Mebusu Zülfü Bey ve rüfekasının (Mondros Mütarekesini mütaakıp haklarında teheir ve taktîl diye evlâdı vatana birtakım müfteriyat neticesi olarak takibat yapıldığını ve bunların içerisinde birtakımların tesirati ecebîleri neticesi olarak mahkûm edildikleri malûmuâlinizdir, bu gibi zevatın gerçi fiilleri mefkut ise de ve haklarında affı umumiye mucibolacak bir cürüm değilse de, ne olursa olsun, eşkâli adliyeden dolayı mahkemeye haklarında hüküm idar edilmiş bulunduğundan ve bu hükümleri de Meclisi Âlinizden bir kanunu mahsus çıkmadık-

ça ref'etmek gayrikabil bulunacağından işbu esbabı mücibe tahtında olarak bu teklifi Heyeti Celileniz bize havale etmiştir. Biz de Müsterek Encümeninde bu meselenin hakikaten vârid olduğunu ve bu gibi müfteriyata mâruz kalan ve mahkûm olan evlâdı vatanın cürümleri esas itibariyle mefkut ise de cürmiyetlerini sâlip bir mahiyette affı umumiye dâhil bulunmaları esasını encümen kabul etmiştir. Lâmnistie yani (affı umumi) tekerrürü sâlib affı umumi ile bunların affedilmeleri esasını encümen kabul etmiştir. Binaenaleyh bunlar hakkında affı umumi ilân edilmiş oluyor. Şimdi maddenin ifadesi meselesine gelince; böyle teheir ve taktîl diye madde kanuniye yapmak bittabi muvafık olmayacağından ve esasen bu gibi hususata şâmil olmak şartıyla, bu gibi ef'alden dolayı maznun ve mahkûm olanlarla vakti seferde icraatı

Hükümete karşı gelenler için ittihaz olunacak tedbir hakkında 14 Mayıs 1331 tarihli Kanunu Muvakkat ahkâmının tatbik ve icrası dolayısıyla mahkûm ve maznun bulunanların kâffesi hakkında affi umumî ilân olunmuştur. Affi umumî Lâmnitie bu tâbirden maksadım zapta geçmesi içindir. Tekrar ediyorum tasrih ediyorum, müddeiumumiler ve Adliye Vekili bilâhara tatbikatta hiçbir müşkülât çıkarılmıyacağına temin etsinler. Adliye Vekili bu bapta müddeiumumilere lâzımgelen emri sârih ve katî olarak versin. Heyeti Celilenin maksadı, Zülfü Bey ve arkadaşlarının takririndeki tehcir meselesi ile alâkadar bulunan, mahkûm olsun maznun olsun, bileümle mahkûmîn ve maznunîn hakkında şâmildir. Heyeti Celileniz bunu bu suretle anlıyor. Binaenaleyh zapta da bu suretle geçmesi lâzımgelir. Şu suretle maddenin tatbikatında hiçbir hataya, hiçbir iltibasa mahal kalmamalıdır. Bunu arz etmekten maksadım Kuvayı Milliye hakkında yaptığımız kanunun birinci maddesi maatteessüf kâfi derecede anlaşılmamıştır. Bâzi yerlerde bu maddenin hüküm ve şümukünde gaafil bulunan evlâdı vatana cürüm isnadedilmektedir. Bilvesile arz ediyorum ki Adliye Vekili Bey o madde hakkında olduğu gibi bu madde hakkında da eskiden mütadolan usul veçhile bir tavzihname ile kanunu bildirmeli, tamim etmeli ve tatbikatta tereddüdatı, suitelâkkileri selbetmeli.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — «Umumî ilân olunur» deniliyor. Zannederim ki «ilân olunmuştur» demek lâzımgelir.

ADLIYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Kabul ediyorum.

AHMED MÂHİR Ef. (Kastamonu) «Olu-nur» zaten istikbale aittir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Devamla) — Bir de «müdafaa ve istihlâsı vatan uğrındaki efalden dolayı» şimdi aşağısında «mahkûm ve maznun olanlar» denildiğine göre «fiillerinden dolayı» demek lâzımdır.

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Pekâlâ... Efendim şunu da Efendi Hazretleri hatırlatmış oldular, bendeniz unuttuğum: «Mondros Mütarakesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrındaki efalden dolayı İstanbul Hü-

kümeti zamanında muhtelif mahkâm ve divanı harblerce mahkûm ve maznun bulunanlar işbu affi umumîden müstefid olurlar» diye Encümen bir fıkra vaz'etmiştir. Mütarekeden sonra Ferid Paşa zamanında vesair zamanlarda İstanbul'da divanı harbler tarafından mahkûm olmuş, Kuvayı Milliye ceraiminden dolayı mahkûm olmuş birtakım kimseler vardır ki meselâ bilfarz o sırada her halde bir Mücadelei Milliyeye müşarık bulunmuş olan Halil Paşa ve Küçük Talât Beyin ki İngilizlerin taziyeki altında bulunan hapsenelerden firarını temin etmiş birtakım kimseler vardır ki; bu adamlar şekaveti âdiye esbabından dolayı mahkûm edilmişlerdir. Ve esbabı mucibei hükmîyelerinde de Halil Paşa ve Talât Bey diye tasrih edilmiş, mahkûm olmuş kimseler vardır. Gerçi bunlar hakkında Kuvayı Milliye mensubîni hakkındaki kanun tatbik olunmaktadır, ve şümulüne dâhildir; fakat birtakım ahval vardır ki olabilir ki dâhil olmayabilir. Binaenaleyh bu mahkûm müddeiumumilerce tereddüdü mucibolmasın diye encümen, sârih ve vazıh olmak üzere «Mondros Mütarekenamesini mütaakıp...» diye bu fıkrayı ilâve etmiştir. O halde bunun faidesi nedir? Bâzi kimselerin beyhude yere inlememesini ve Mücadelei Milliye için çalışmış olan evlâdı vatanın müteessir ve mutazarrır olmamasını temin eden bu fıkranın Heyeti Celilece kabulü muvafıktır. (Muvafıktır sesleri)

MEHMED VEHBİ B. (Karesi) — Efendim bendeniz de bu maddenin tamamen taraftarıyım. Uzatmadan kısaca arz edeyim. Yalnız bendeniz şurasını arz etmek isterim ki Mütarakeyi mütaakıp memleketteki münavvaranı, fikren memleketin kıymetini daha iyi takdir edenleri imha için bir yol açılmıştır. O da taktik ve tehcir ceraimi idi. Bununla beraber birçok kimseler lekelenmişti. Halbuki bunlar memleketin, vatanın selâmeti için kanunî hareket eden adamlardı, o kanuna tevikan hareket ettikleri için encümeninde madde o yolda yazılmıştır. Divanı harbler, mahkemeler, bunun unvanına taktik ve tehcir diyerek isnadolunan müfteriyatı kabul ederek muhakeme yaptılar. Halbuki mesele böyle değildi ve doğrudan doğruya 14 Mayıs 1331 tarihli Kararname ahkâmının tatbik ve icrasından ibaretti. Onun için bendeniz tamamen bu maddenin bilâmünakaşa memleket fedakârları hakkında kabulünü

teklif ediyorum. Feridun Fikrî Beyin bahis buyurdukları fıkrada bir şey vardır. Bunda, «kanunu muvakkat» denilmiş, «kanun» dedikten sonra, «muvakkat» tâbiri fahiştir. Kanun lâyetegayyer olan şeye derlenki, hepimizin malûmudur. Binaenaleyh Kanunu Esasının henüz tadil edilmemiş maddesi mucibince, «falan tarihli kararname» demek icabeder. «Kararname» tarzında bittashih kabulünü rica ederim.

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Reis Beyefendi! Vehbi Beyefendinin mütalâatının son noktası hakkında arzı malûmat edeceğim. Tatbikatta tereddüdü mucibolmasın diye biz kanunu muvakkat kaydını koyduk. Düsturun yedinci eildinde münderiç kanunu muvakkat kaydı vardır. Yarın mahkemelerdeki bir müddeiumumî kalkar, der ki: «Bu kanun buraya şâmil değildir, Kararnameye şâmilidir.» diyebiliriz. Binaenaleyh düsturda nasıl yazılmış ise biz de onu kabul ettik. Düsturda kanunu muvakkat yazılmıştır. Biz de aynen kabul ettik ve o tâbiri aynen ikame ettik ki maksat hâsıl olabilsin.

REİS — Efendim! Karesi Mebusu Vehbi Bey «kanunu muvakkat» tâbiri yerine «kararname» tâbirinin ikamesini teklif ediyorlar. Encümen namına Feridun Fikrî Bey düsturdaki kanunu muvakkat tâbirini kullanmayı muvafık görüyorlar.

MEHMED VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey Meclisi Âliden geçerek muamelâtta kanunu muvakkat tâbiri teamül olmasın diye bendeniz arzettim. Fakat Feridun Fikrî Bey, sername böyle olduğunu için kanunu muvakkat tâbirini kabul ettik dediler. Bu, zapta geçtikten sonra kanunu muvakkat olarak kanuna geçmesi muvafık olur.

REİS — Şu halde kanunu muvakkat olarak geçmesi aleyhindeki takririnizi geri alıyor musunuz?

MEHMED VEHBİ B. (Karesi) — Evet efendim geri alıyorum.

REİS — Karahisarî Şarki Mebusu Ali süruri Efendi, (ilân olunur) kelimesi yerine (ilân olunmuştur.) demelidir diyor muvafık mı?

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Muvafıktır efendim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Bir de (ef'alinden) yerine (fiillerinden) denilmeli.

REİS — (Ef'alinden) yerine (fiillerinden) kelimesi gelecek maddededir. Şimdi beşinci mad-

deyi müzakere ediyoruz. Burada buyurduğunuz kelimeye rast gelemedim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Müdafaa ve istihlâsı Vatan uğrunda ef'alinden dolayı ilâh... Cümlesinden (ef'alinden) yerine (fiillerinden) dolayı denecek.

REİS — Encümenden gelmiş olan maddeyi beşinci maddeye fıkrâ olarak mı ilâve ediyorsunuz?

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Evet efendim. Beşinci maddeye ilâve ediyoruz.

REİS — Efendim! Suitefehümü izale etmek için beşinci maddeyi tekrar okuyorum.

Madde 5. — Vakti seferde icraatı Hükümete karşı gelenler için ciheti askeriyece ittihaz olunacak tedabir hakkında 14 Mayıs 1331 tarihli Kanunu Muvakkat ahkâmının tatbik ve icrası dolayısıyla maznun ve mahkûm olanların kâffesi hakkında affı umumî ilân olunur.

Bu maddeye ilâve edilen fıkrâ şudur. «Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrunda ef'alinden dolayı İstanbul Hükümeti zamanında muhtelif mahakim ve divanı hanblerce mahkûm ve maznun bulunanlar dahi işbu affı umumîden müstefidolunlar.

Bâzi rüfeka maddenin reye vaz'olunmasını, yani müzakerenin kifayetini teklif ediyorlar. Reye Vaz'edeceğim. Beşinci madde hakkındaki müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler el kaldırsın. Beşinci madde hakkında müzakere kâfi görülmüştür. Son fıkrâ hakkında bir takrir vardır efendim.

Riyaseti Celileye

Beşinci maddenin son fıkrasına şu cümlelerin ilâvesini teklif ederim:

Mondros Mütarekenamesini mütaakıp (Kuvayı Milliye mensubininden oldukları halde) İstanbul Hükümeti... ilh.

Karesi

Ahmed Süreyya

REİS — Son fıkraya şu cümlelerin ilâvesini teklif ediyorlar. Kuvayı Milliye mensubininden oldukları halde...

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Mahzurudur Reis Bey! Bir adam, Kuvayı Milliye mensubolmadığı halde sırf vatanî bir endişe ile bir fiilde bulunmuş olur. Onu istisna etmek doğru değildir.

REİS — Encümen Mazbata Muharriri fıkranın ilâvesini kabul etmiyor, re'yi âlinize vaz'edeceğim.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — İzah edeyim efendim.

Beşinci maddenin son fıkrası, Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrunda ef'alden dolayı İstanbul Hükümeti zamanında muhtelif mahakim ve divanı harblerce mahkûm ve maznun bulunanlara da bu affın teşmil edilmesini hâkidir. Bu da şayanı arzudur. Bendenizin teklifim; şu maddenin istihdaf ettiği maksat hilâfında bir şey vaz'ı değil, belki bu maksadın biraz tavzihi ve tereddüdüz muamelenin icrası imkânını temindir. «Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa vatan uğrunda ef'alinden dolayı» dersek Kuvayı Milliye mensubününün muayyen iki tarih arasındaki geçen zaman zarfında vâkı ef'ali memnualarının cürüm addedilmemelerine dair nesrettiğimiz, vaz'ettiğimiz kanunda aynı kelime üzerinde serdettiğim mütalâat tamamen burada da vârid olduğundan dolayıdır ki, Heyeti Celileniz bu fikri kabul etmişti. Burada da aynı fikri iltizam ediyorum. Yani efendiler! (Müdafaa ve istihlâsı vatan uğrunda ef'alinden dolayı) dersiniz, Mazbata Muharriri Feridun Fikri Bey biraderimizin dedikleri adamlar dahi bundan alelfevr sureti katiye ve vazihada istifade edemezler. Çünkü bizim mazharı affetmek istediğimiz ef'alın hakikaten müdafaa vatan uğrunda vâkı olmuş ef'alden olup, olmaması meselesinin tetkiki zarureti vardır. Ben, ancak bu mülâhaza ile öteki kanunda kabul ettiğimiz Kuvayı Milliye mensubününün oldukları halde İstanbul'da o zaman bulunan muhtelif divanı harbler ve mahkemeler tarafından mahkûm edilen eşhasa affın sirayetini teşmil için yaptım. Ancak Mazbata Muharriri Beyin ifadelerinden anlaşılıyor ki bu adamlar, yalnız şu fıkranın kasdettiği insanlar hakikati halde Kuvayı Milliye mensubününün olmaz da, mesele İstanbul şehrinde harice çıkmamış olurlar ve orada Kuvayı Milliye teşkilâtına dâhil olmamışlar da yine vatan ve milletin istihlâsı gâyesini istihdaf eden ef'alde bulunmuşlardır ve o ef'al İstanbul Hükümetince bir cürüm addedilmiştir -ki, bizzet hiçtir ve bu cürüm değildir - o suretle mahkûm olmuşlardır. Filhaki-

ka benim fıkram bu adamları hariçte bırakmıştır ve ben bunu düşünmüştüm bu fıkra konulmakla beraber müdafaa ve istihlâsı vatan uğrunda kaydını korsak bir tetkik zarureti yaşayacaktır. Efendiler! Hangi fiillerdir ki, müdafaa vatan, istihlâsı vatan uğrunda vâkı olmuştur? Onun için her halde bu tâbirin bu maksada ademikifayeti anlaşılır. İbare gayrivazıhtır, maksadı temine gayrikâfidir. Binaenaleyh bu noktada biraz tevakkuf edelim. Mümkün ise tashih için bu madde tekrar encümene verilsin veyahut diğer bir encümene tevdi edilsin. Yahut tehir edilsin. Bunu düşünelim efendiler! Öyle zannediyorum ki, mütalâatı vakıam Heyeti Celilenizde Kuvayı Milliye mensubünü hakkındaki kanunda aynı tâbir üzerine serd edilmiş bir mütalâadır ve mazharı kabul olmuştur. Burada da vârittir. Burada da mazharı kabul olmuştur. Onun için hiç doğılsa tehiri müzakere edelim. Beş on dakika olsun encümende bunu düşünelim, müzakere edelim.

REİS — Efendim Karesi Mebusu Süreyya Bey ibarenin tashihi için bu maddenin encümene iadesini teklif ediyorlar. Reyi âlinize müracaat edeceğim. Yapılması lâzımgelen bazı tashihat için maddenin encümene havalesini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Encümene gitmesini kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Efendim, bu maddenin encümene gitmesi kabul edilmemiştir.

AHMET SÜRAYYA B. (Karesi) — Efendim bu ibare tashihati için birkaç dakika müsaade etsinler. Onu da lütfen reye koyunuz.

REİS — Yalnız onu reye koydum. Encümen buna taraftar olduğunu söylemedi efendim. Teklif buyurduğunuz «Kuvayı Milliye mensubününün oldukları halde..» fıkrasının ilâvesini ayrıca reyi âlinize vaz'edeceğim. İşbu fıkranın teklif veçhile maddenin son fıkrasına ilâvesini kabul buyuran rüfeka lütfen el kaldırsın: Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın.

FERIDUN FİKRİ B. (Dersim) — Reis Bey! Anlaşılmadı.

REİS — Fıkranın ilâvesi kabul edilmemiştir efendim. Beşinci maddede diğer bir tadil vardır. Reyi âlinize koyacağım. «Ef'alinden»

kelimesi yerine Ali Süruri Efendi «fiillerinden» kelimesini koymayı talebediyor.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Biz de kabul ederiz.

REİS — Encümen de kabul ediyor. Bir mütalâa var mı efendim? (Hayır sesleri) O halde madde şu şekli alıyor:

Madde 5. — Vakti seferde icraatı Hükümete karşı gelenler için ciheti askeriyece itihaz olunacak tedabir hakkında 14 Mayıs 1331 tarihli Kanunu Muvakkat ahkâmının tatbik ve icrası dolayısıyla maznun ve mahkûm olanların kâffesi hakkında affı umumî ilân olunmuştur.

Mondros Mütarekesini mütaakıp müdafaa ve istihlâsı vatan uğrunda fiillerinden dolayı İstanbul Hükümeti zamanında muhtelif mahakim ve divanı harblerce mahkûm ve maznun bulunanlar dahi işbu affı umumiden müstefidolurlar.

REİS — Maddeyi bu suretle reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Madde bu şekilde kabul edilmiştir efendim.

Madde 6. — İşbu kanun tarihi neşrinden müteberdir.

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Bendeniz iki madde ilâvesi için takrir vermiştim.

REİS — Efendim, Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Bey iki maddenin ilâvesini teklif ediyorlar. Evvelece okumuştuk, fakat zapta geçsin diye bir daha okuyacağız.

Riyaseti Celileye

Mahakimde bir seneden, iki seneden beri tahkikatı ikmal edilmemiş ve neticede beraet edecek ve yahut iki, üç seneye mahkûm olacak eşhası mevkufe vardır. Bunlardan beraet edeceklerle iki, üç seneye mahkûm olacakların nisfî müddeti cezaiyelerinin af ve tenzil edileceğine nazaran gayrikabili telâfi zarara duçar olacakları derkârdır. Binaenaleyh âtidedeki fıkranın Af Kanununa ikinci madde olarak ilâve ve derecini arz ve teklif eylerim.

Madde — Bir sene evya daha ziyade müddetten beri mevkuf olup da tahkikat ve muhakematı ikmal edilmemiş olan ashabı ceraim kefaletle tahliye edilerek tahkikat ve muhakematı

gayrimevkuf olarak icra olunur. Ancak erbabı şekavetle katil ve hetki ırz failleri mevkufen muhakeme edilirler.

Bozok	Bozok
Ahmed Hamdi	Süleyman Sırrı
	Karesi
	Ahmed Süreyya

Riyaseti Celileye

Madde 5. — Cumhuriyetin ilân tarihine değin asker firarileriyle erbabı şekavetin derdest ve tenkili hususunda memurîni mülkiye ve jandarma hetki ırz ve gasb ve garetten maada ika' olunan ef'al ve harekâtı affolunmuştur.

Balâdaki maddenin derdesti müzakere bulunan Af Kanununa beşinci madde olarak ilâvesini arz ve teklif eyler ve bunun da diğer takrirlerle encümene tevdiini rica eyleriz.

Bozok	Bozok
Avni	Ahmed Hamdi
Gümüşane	Ankara
Zeki	İhsan
Eskişehir	Dersim
Mehmed Arif	İka' olunan ceraim ma'füvdür.
	Feridun Fikri

REİS — Hamdi Bey! Teklif ettiğiniz maddeler hakkında izahat verir misiniz?

AHMED HAMDİ B. (Bozok) — Gerek Mücadeleli Milliyenin devam ettiği müddet zarfında ve gerek Harbi Umuminin devamı müddetinde asker firarileriyle eşkiyayı derdest ve tenkil için memurîni mülkiye ve jandarma kumandanları mütemadiyen takibat yapmışlardır. Bu takibat esnasında bunların aleyhinde birtakım isnadat ve iftiralar olmuştur ki, meselâ asker firarisini derdest etmek üzere köye giden bir kaymakam aleyhinde, «Bu adam asker firarisi ailesine cebretti.» diye köylü tarafından dâva vâkı olmuştur. Halbuki kaymakam gitmiş, o köyde kırk firari varmış, kırkını da derdest etmiş. Ordudan silâhiyle kaçanları tutmuş, merciine teslim etmiş, bunları himaye edenleri İstiklâl Mahkemesine sevk etmiş. İstiklâl Mahkemesine sevk edilenlerin ailelerince bundan dolayı birtakım iftiralar yapılmıştır. «Bu kaymakam dövdü, işkence yaptı, söyle yaptı, böyle yaptı, bizden para istedi, fakat vermedik.» diye bir dâva açmışlardır. O

kumandan, o kaymakam aleyhinde... İndelmuhakeme zâbit beraet etmiş. Bunun emsali vardır. Birçok maznunlar vardır. Eylem tahkikatı adliyededir. Birçokları da gıyaben mahkûm olmuşlardır. Bendeniz bu gibi, «Asker firarisi ve eşkiya tenkili için gönderilen memurini mülkiye ve jandarma kumandanı ve efradı tarafından bu vazifelerin ifası esnasında hetki ırz ve gasp ve garetten maada ika' ettikleri ef'al affolunmuştur.» diye bir madde teklif ediyorum ki, bu lâzımdır. Birçok maznun memurlar ve jandarma kumandanları vardır. Sonra, ikinci madde olarak bir madde daha teklif ediyorum. Bu maddede cezalarının nısfı affedilen maznunlar vardır ki, bunlar tevkif edileli bir sene, iki sene olmuştur. Bunların içerisinde cünha ile mahkûm olunacak âdi ef'al ashabı vardır. Sonra, iki seneye, üç seneye mahkûm olacaklar vardır. Halbuki bunlar yatalı iki sene olmuştur. Bunların muhakemeleri intacedilinceye kadar birhayli vakit geçecektir ki, nısf ceza affedilmiş olmayacaktır. Nisfından daha fazla yatmış olacaktır. Tam ceza olacaktır. Bunlarla diğerleri arasında müsavattı tâtme temin edilmemiş olacak. Katil ve hetki ırz cihetlerinden maada, şekavet cürümlerinden maada diğer ceraim maznunları bir sene kadar ve daha ziyade müddeti mevkufiyetleri devam etmiş ise bunların da gayrimevkuf olarak muhakemelerinin ierasını teklif ediyorum. Bu tekliflerin her ikisi de mühim, adaleti müsavattı temin edecektir. Heyeti Celileniz takdir edecektir.

REİS — Efendim, Bozok Mebusu Hamdi Bey ve rüfekasının iki teklifi vardır.

(Bozok Mebusu Hamdi Bey ve rüfekasının iki takririni tekrar okundu.)

REİS — Bu iki teklifi nazarı itibara alınıp alınmama üzere reyî âlinize vaz'edeceğim. Nazarı itibara alınırsa encümene gidecektir. Encümen de metni katisini Heyeti Celilenize teklif edecektir. Evveleminde Cumhuriyetin ilânı tarihine değin asker firarileriyle erbabi şekavetin derdest ve tenkili hususunda memurini mahsusa, jandarma ve saire tarafından hetki ırz ve gasptan maada ika' olunan harekât affolunmuştur, suretinde bir madde ilâvesi hakkındaki teklifi reyî âlilerine vaz'edeceğim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Memurları suiistimale alıştırmış olursunuz.

REİS — Reyî âlinizi serbestçe verirsiniz efendim. Bu teklifi nazarı itibara alanlar lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyî âlilerine vaz'ediyorum efendim. Bu teklifi reddedenler lütfen ellerini kaldırsın. İşbu teklif reddolunmuştur efendim.

(Bozok Mebusu Ahmed Hamdi Bey ve rüfekasının ikinci takririni tekrar okundu.)

REİS — İşbu teklifi nazarı dikkate alanlar lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyî âlilerine vaz'edeceğim. Nazarı dikkate alınmayanlar lütfen ellerini kaldırsın, işbu teklif nazarı itibara alınmamıştır efendim.

Madde 6. — İşbu kanun tarihi neşrinden mu-teberdir.

REİS — Altıncı maddeyi aynen reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyî âlilerine vaz'edeceğim efendim. Kabul etmeyenler ellerini lütfen kaldırsın. Altıncı madde aynen kabul edilmiştir efendim.

Madde 7. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Dahiliye, Adliye ve Müdafaa-i Milliye vekilleri memurdur.

REİS — Yedinci maddeyi aynen reyî âlilerine vaz'ediyorum efendim. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyî âlilerine vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Yedinci madde aynen kabul edilmiştir efendim.

ABİDİN B. (Saruhan) — Heyeti umumiyesi aleyhinde söyleyeceğim efendim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Üçüncü maddede bir kelime tashihi vardır Reis Bey! (Birinci ve ikinci maddeler hükmünden) denilmiş. Bu; ifade itibariyle (birinci ve ikinci maddeler ahkâmından) olmak lâzımgelir.

REİS — Efendim! Heyeti umumiyesini reyî âlinize vaz'etmeden evvel Ali Süruri Efendinin bir kelime tashihi teklifini arz edeceğim. Üçüncü maddeden (hükmünden) suretinde yazılmış. Halbuki (birinci ve ikinci maddeler ahkâmından) olacak. Maddeyi bu suretle encümen kabul ediyor mu efendim?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Kabul ediyoruz efendim.

REİS — Madde o suretle tashih olunmuştur efendim.

Heyeti umumiyesi aleyhinde Abidin Bey söz söyleyeceğim diyorlar. (Gürültüler, söylenemez sesleri)

VEHBİ B. (Karesi) — Reis Bey, maddelere geçmeden evvel heyeti umumiyesi hakkında müzakere açılmıştı. Şimdi maddelerin müzakeresi bittikten sonra tekrar müzakere olur mu?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Reis Bey! Böyle bir usul var mı? Sonradan müzakere cereyan eder mi? Sırf öğrenmek maksadiyle soruyorum efendim.

REİS — Efendim! Heyeti umumiyesinin müzakeresi hakkında kanunun maddelerine geçilmeden evvel söz söylenmiştir. Maddelere geçmeden evvel heyeti umumiyesi hakkındaki müzakerenin kifayetiyle maddelere geçilmesi hakkında Heyeti Aliyenin reyine müracaat ettim. Heyeti Celileniz de bunu kabul etti. Binaenaleyh heyeti umumiyesi hakkında söz söylenemez. Kanunun maddeleri kabul edildikten sonra heyeti umumiyesinin reye vaz'ında reddedebilirler, serbestirler. Binaenaleyh kanunu reyi âlilerine vaz'edeceğim.

VEHBİ B. (Karesi) — Her hangi bir kanunun müzakeresi tamamen bittikten sonra Nizamnamede bir sarahat vardır ki onu da Ali Süruri Efendi arkadaşımız yaptı. Ondan başka söz söylenemez.

REİS — Kanunun heyeti umumiyesini reyi âlilerine vaz'edeceğim efendim. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini de reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kanunun heyeti umumiyesini kabul etmiyenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

HASAN FEHMİ Ef. (Kastamonu) — Beyefendi tâyini esamiyle olacaktı!...

2. — *Yaban domuzlarının itlâfı hakkında İzmir Mebusu Mustafa Rahmi ve Burdur Mebusu Mustafa Şeref beylerin teklifi kanunisi ve İktisat Encümeni mazbatası (2/181)*

REİS — Malûmuâliniz ruznamede yaban domuzlarının itlâfı hakkındaki kanun lâyihası vardır. O kanun lâyihasının müzakeresine geçiyoruz efendim. Malûmuâliniz tabı ve tevzi edilmiştir.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Müstacelen müzakeresini teklif ediyoruz Reis Bey!

Yaban domuzlarının itlâfı hakkında İzmir Mebusu Mustafa Rahmi Bey ile Burdur Mebusu Mustafa Şeref Beyin teklifi kanunisi

Riyaseti Celileye

Memleketimiz ziraatinin Yaban domuzlarının tahripkâr tecavüzatı yüzünden pek büyük zararlara duçar olunmakta bulunduğu malûmdur. Senelerden beri bu hayvanatı vahşiye ve muzırranın itlâfına ciddî ve müessir ve umumî bir surette çalışılmadığı için adedleri pek ziyade artmıştır ve umum mezruattaki zararının miktarı da sene besene artmakta ve çiftçiler, arazisini silâhla ve bütün geceler beklemek mecburiyetinde kalmakta. ve ekseriya tarlalarına ise beki ikamesine imkânı maddî olamadığından mâruzu tahrip bırakmakta olduklarından bütün bir sene emek ve para sarf olunarak bin müşkülâtle meydana getirilen mevzuat ve mahsulât yaban domuzlarının tecavüzleriyle mahvolmaktadır.

Bu hayvanatı muzırta hakkında derhal ve pek müessir tedabiri imhaiye ittihaz olunmadığı ve ahalinin müdafaatı münferide ve zarfesine bırakıldığı halde memleketteki zararların mütezeyid ve azîm, şâmil bir şekilde artacağı muhakkaktır.

Çiftçinin başına musallat bu belânın defi' ve izalesi için ya idare memurlarının bilfiil nazaret ve sâyleriyle köylülere silâh ve barut tevzi' edilerek toplu bir halde itlâfına çalışmak veya hut Hükümet tarafından bu hayvanata bir fiyat tâyin edilerek itlâf edilerek getirilenlere para vermek suretiyle birer tariki imha bulmak vâridi hatır olmakta ise de memurîni mülkiyenin vazaifi kesîresi arasına bir de böyle dağlarda senelerle bilfiil çalışmayı müstelzim bir vazife ilâvesi muvafık olmadığı gibi para ile satınalmak usulü de pek çok masrafı müeddi olacağından berveçhi âti mevaddın ihtiva ettiği basit ve tatbiki sehil şekli imhanın en müessir bir çare ve tedbir olduğu kanaatiyle mevaddı mezkûrenin kabulünü teklif eyeriz.

Madde 1. — Bir ziraatle işigal eden köy veya kasabat ahalisinden her hane sahibi çift başına her sene bir yaban domuzu itlâfı ile Hükümete teslim mecburdur.

Madde 2. — Hükümet zürra'dan olan her hane sahibine lüzumu miktar barut, sağma ve kurşunu meccanen îta eder.

Madde 3. — Birinci maddedeki mükellefiyetlerini işbu kanunun tarihi ilânından itibaren bir sene zarfında ifa etmeyenlerden mahallî meclisi idareleri kararıyla on lirayı tecavüz etmemek üzere cezayı nakdî ahz olunur.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

Madde 5. — İşbu kanun tarihi neşir ve ilânından itibaren mer'idir.

6 Teşrinievvel 1339

Izmir

Burdur

Mustafa Rahmi

Mustafa Şeref

Iktisat Encümeni mazbatası

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Izmir Mebusu Mustafa Rahmi ve Burdur Mebusu Mustafa Şeref beyler tarafından Heyeti Celileye takdim kılınıp encümenimize havale olunan «Yaban domuzlarının itlâfı hakkında kanun lâyihası» encümenimizde Iktisat Vekilinin ve Ziraat Müdürü Umumisi vekilinin huzurlarıyla tetkik ve müzakere olundu.

Ânifüzzikir lâyihai kanuniye memleketimiz ziraatine ikâ zarar eden hayvanattan yalnız yaban domuzlarının imhasını istihdaf etmektedir. İktisat Encümeni ise bununla iktifa olunmuş olarak alelûmum mevzuatı ve büyük, küçük hayvanatı ehliyei duçarı hasar eyliyen muzır hayvanların izalei vücutlarını temin edebilecek bir lâyihai kanuniyenin ihzarını, yani Mustafa Rahmi ve Mustafa Şeref beylerin lâyihai kanuniyelerinin tevsii-ni, ihtiyacı hazıra daha muvafık bulmuş ve bu suretle müşarünileyhim tarafından lâyihai kanuniyelerinin kabulü zımında beyan olunan esbabı mucibeden, yaban domuzlarının vücubu itlâfı hakkındaki mütalâalarını tamamen teslim etmekle beraber aynı esbaptan dolayı diğer muzır hayvanların da lüzumu itlâfına kanaat hâsıl eylemiştir. Muzır hayvanlardan bâzı nevilерinin itlâfı için kavanîni mevzua mevcud olup diğer bâzı nevilерinin itlâfı için de İktisat Vekâletince kanun lâyihaları ihzar edilmekte bulunduğundan İktisat Encümeni işbu kanun ile izalei vücutları kasdolunan hayvanların nevilерini lâyihai kanuniyenin birinci maddesinde zikir ve tadadetmeyi ve fakat işbu kanunun tatbikinde İktisat Vekâletine daha ziyade temini serbesti maksadiyle aynı maddede İktisat Vekâletince «Mazarratı tebeyyün edip

isimleri tâyin ve temin olunacak hayvanlar» kaydını ilâve eylemeyi muvafık görmüştür. Yaban domuzlarının itlâfını temin için Mustafa Rahmi ve Mustafa Şeref beyler ahalinin mezkûr hayvanları itlâf ile mükellefiyetini ve işbu mükellefiyeti ifa etmeyenlerin cezayı nakdî ile tecziyesi esaslarını kabul etmiş ve Hükümeti ancak ahaliye esliha ve cephanе irae veya ita ederek muavenette bulunmakla tavzif eylemiştir. İşbu lâyihaya göre mükellef olan şahıs «Ziraatle işgal eden köy veya kasaba ahalisinden her hane sahibi» dir. İktisat Encümeni de mükellefiyet ve tecziye esaslarında müşarünileyhimin nikatı nazarına iştirak etmiş ise de şahsi mükellef olarak «hane sahibi» yerine «her şehir, kasaba, köy, köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlik ahali» nin heyeti müctemiasını, yani bir şahsı mâneviyi tanımıştır. Çünkü Hükümetin itlâf olunacak hayvanat miktarını tâyin, silâh ve cephanе tevzi, itlâf olunan hayvanat miktarını tesbit, cezayı nakdîleri istîfa gibi hususatta her hane sahibi ile ayrı ayrı muamelâta girişmesi karışık ve müşkül olacaktır. Münasebatla bulunacağı mükellefîm miktarı azaldıkça Hükümetin vazifesi basitleşecek ve kolaylaşacaktır. İktisat Encümeni muzır hayvanların itlâfı mükellefiyeti içine sürekl avlarına iştirak mecburiyetini de ithal etmiştir. Türklerin en kadîm ananâtından olan sürekl avları, Türkiye'nin şurasında, burasında hâlâ devam etmekte ise de bugün kıymet ve ehemmiyeti eksilmiş ve eski zamanın sürekl avlarında görünen heyecan ve nişât sönmüştür. Türklüğün millî bir âdeti kadîmesi olan bu avcılık tarzını mahallî hükümetlerin riyaset ve nezareti altında kuvayı müsellâhanın da muavenetiyle bir vazifei milliye, bir mükellefiyeti resmiye hâlinde ihya etmek İktisat Encümenince tensibedilmiş ve bu ananenin ihyası, işbu kanun lâyihasının istihdaf ettiği menafiden daha vâsi mikyasta fevâit temin edebileceği de teemmül olunmuştur. Bu suretle encümenimiz, Hükümeti ahaliye esliha ve cephanе irae ve ita etmekten fazla, bâzı kuyut ve şerait tahtında sürekl avları tertibetmek vazifesiyle de tavzif etmiş oluyor.

Ahalimiz, yaban domuzlarına temas etmekten müctenibolmasına nazaran Mustafa Rahmi ve Mustafa Şeref beylerin düşündükleri veçhile öldürülen domuzların Hükümete teslimlerini kanun ile ahaliye teklif etmek, ahalinin itikadat ve itiyadatına münafi geleceği gibi diğer bâzı muzır hayvan ölülerinin de Hükümet merkezlerine ka-

dar nakli masarîf ve külfeti dâi olaeğından mükellefinin hakikaten vazifelerini ifa edip etmediklerini tâyin zmnında uzvî bir alâmet veya kanaatbahş bir vesika ile iktifa olunması münasip görülmüştür.

Muzır hayvanları öldürmek için ahalide miktarı kâfi cephane mevcut bulunmamak ihtimaline mebni Hükümetin bu bapta muavenet etmesi lüzumuna Mustafa Rahmi Bey ve refîki gibi kaani olan İktisat Encümeni Hükümetin ahaliye lüzumu kadar silâh irae etmesini dahi zaruri bulmaktadır. Esliha ve cephane ile ahaliye muavenet hususunun İktisat Vekâleti yedinde temerküz etmesi ve Vekâleti Müşarünileyhanın Müdafaa Milliyé Vekâletiyle meseleyi hallettikten sonra hükümeti mahalliyeler vasıtasıyla ifayı vazife etmesi ve Mdüafaa Milliyeden emaneten alman silâhların hüsnühalde muhafazasını temin için kanunda bir kaydı mahsus bulundurulması encümenimizce muvafık görülmüştür.

İktisat Encümeninin fikir ve mütalâasına göre muzır hayvanlara karşı teşkil olunan işbu cephe, yalnız ahali mahalliyeinin seferberliği kâfi gelmeyeceğinden, hayvanatı mebhuseinin irası zarar ettikleri mahallerde veya civarında bulunan kıtaatı askeriyenin dahi cepheye sevk olunması, yani hayvanatı muzır itlâfiyle mükellef tutulması iktiza eder.

Mükellefiyetini ifa etmeyenlerin teziyesi hususunda dahi, İktisat Encümeni kanun lâyihası sahiplerinin fikri esaslarına iştirak etmiştir. Ancak mükellef olarak «şehir, kasaba, köy, ilh.» ahalsinin hayatı mecmuası kabul olununca bittabi cezayı nakdinin de o şahsı mânevîden istifası icabedecektir. Encümenimiz, cezanın miktarını tâyininde Hükümetçe itlâfi teklif olunan hayvanların adedini esas ittihaz etmiştir. Hükümetçe tâyin olunan miktardan daha az muzır hayvan öldüren «şehir, kasaba... ilh» ahalsinin heyeti mecmuası o noksan adedin beheri için üç liradan on liraya kadar cezayı nakdî verecektir.

Şehir, kasaba, köy, ilh... ahalsinin ve heyeti mecmuasının, yani eşhası mânevîyeye yükletilen cezalardan maada sürekl avlarına iştirak etmeyen veyahut kendi şehir, kasaba, köy ilh.. dâhilinde mükellefiyeti ifa etmeyen eşhası maddiyeye de ayrıca cezalar tertibedilmiştir ki, dokuzuncu maddede zikrolunan bu cezaların miktarı memleketin manatıkı muhtelefesine göre üç lira ile beş lira arasında tahavvül eder.

İktisat Encümeni mükellefiyetini ifa etmeyenlere ceza tâyini ile kalmamış, mükellefiyetini ifa edenlere öldürülen hayvanların kabili istifade akşamından istifade gibi bâzı menafi temin ettikten başka mükellefiyet haricinde yaban domuzu itlâfedenleri seri bir surette mazharı mükâfat olması ve sürekl avları esnasında mutazarrır olanlara tazminat ita edilmesi lüzumuna da kaani olmuş ve lâyihai kanuniyeyi bu maksatla temine mâtufl maddelerin de ilâvesiyle tevsi eylemiştir.

Lâyihai kanuniyede mezkûr itlâf usullerinden başka Avrupa'da ve bilhassa İtalya'da yaban domuzlarının itlâfi için keşfolunan ve hastalığı sırayet ettiren bir nevi serumla birçok mahallerde faideleri görünen muhtelif nevi semtlerin iklim ve muhitimizin icabatına göre lâboratuvarlarımızda ve muzır hayvan muhitlerinde tecrübeler icrasını temin için İktisat Vekâletince icabeden talimat ve tesisatın vücuda getirilmesi zmnında onuncu madde tahrir olunmuştur.

İşte bu suretle Mustafa Rahmi ve Mustafa Şeref beylerin kanun lâyihaları encümenimizdeki müzakere neticesinde âtideki lâyihai kanuniye şekline münkalibolmuştur. Bu kanun lâyihasının biran evvel kesbi kanuniyet etmesi memleketimizin ihtiyacatı iktisadiyesinden olmasına ve Anadolu'nun Konya, Ankara muhiti gibi ormansız yayla aksamı istisna edildiği halde her tarafını ve bilhassa Şimal, Garb, Şark ve Cenup vilâyetleri yaban domuzlarının pek ziyade tahribatına mâruz ve ziraati umumiyeinin uğradığı hasar pek azim bulunmakta olmasına ve bilâistisna her türlü hububatı ekil ve imha eden bu hayvanatı muzırının sürati itlâfi pek âcil ve mübrem bir zaruret bulunmasına binaen müstaceliyetle müzakeresinin rica edilmesi takarrür etmiş olmakla Heyeti Umumiyeye arzı keyfiyet olunur.

Reis	Mazbata Muharriri
İzmir	Akçuraoğlu Yusuf
Mahmud Celâl	
Âza	Âza
Gümüşane	Antalya
Zeki	Murad
Âza	Âza
İzmir	Bolu
Rahmi	Şükrü
Âza	Âza
Mehmed Kemal	Karahisarî Şarkî
	İsmail Hakkı

Muzır hayvanların itlâfı hakkında Kanun

Madde 1. — Muzır hayvanlardan murad, ayı, kaplan, sırtlan, kurt, tilki, çakal ve yaban domuzu ile İktisat Vekâletince mazarratı tebeyün edip isimleri tesbit olunacak diğer hayvanlardır.

Madde 2. — Bu hayvanlardan zarar gören her şehir, kasaba, köy, köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlik ahalisi tarafından her sene mezkûr mahllerde hangi muzır hayvanların ne miktarda itlâf olunacağını hükümeti mahalliye tâyin ve alâkadarlara tebliğ ve ilân eder. Bu suretle tâyin, tebliğ ve ilân olunan hayvanları mezkûr mahallerin ahalisi öldürmeye veya öldürtmeye ve hayvanların filhakika öldürülmüş olduğunu uzvî bir alâmet veya kanaatbahş bir vesîka ile hükümeti mahalliye indinde ispata mecburdur. Bundan mâada mahallî hükümetler, bu kabîl muzır hayvanların itlâf ve izalesi için icabatı iklimiyeye göre senenin muayyen mevsimlerinde kuvayı müsellâhanın da muavenetiyle ahali mahalliyeye sürekl avları tertibetirmekle mükelleftir.

Öldürülen hayvanların kabili istifade aksamı öldürene aittir.

Madde 3. — Muzır hayvanların öldürülmesi için silâh ve cephaneye ihtiyacolduğu takdirde mahallî hükümetler tarafından vâkı olacak talep üzerine İktisat Vekâleti Müdafaai Milliye vekâletinden mahallî hükümetler vasıtasıyla tevzi olunmak ve bu hususta sarf edilen cephanenin bedeli bilâhara kendi tarafından tediyeye edilmek üzere miktarı kâfi silâh ve cephane alır ve lâzımgelen mahallerde depo eder. Mahallî hükümetler mebus esliha ve cephaneyi şehir, kasaba, köy ve köy mahiyetinde olan yaylalarda belediyeye ve heyeti ihtiyariyelere, çiftliklerde çiftliklerin sahiplerine senet mukabilinde tevzi ederler. Silâhların kullanıldıktan sonra iadesi muktazı olduğu gibi hüsnühalde muhafazalarından da mahallî hükümetler mesuldür.

Madde 4. — Muzır hayvanların irasi hasar ettiği mahallerde veya civar kıtaatı askeriye bulunur ise mezkûr hayvanların itlâfına mebus kıtaatı askeriye de iştirak mecburiyetindedir.

Madde 5. — Sürek avı esnasında muzır hayvanların, hayvanatı ehliye sürülerine veya mezruat veya mağrusata girmesinden dolayı alâkadarlar mahallî hükümetlere müracaatle vâkı olan zarar ve ziyanına mukabil tazminat talebetmek hakkını haizdir. Tazminat miktarı belediyeler veya heyeti ihtiyariyeler vasıtasıyla tahkik ve tesbit ve meclisi idarelerce tasdik olunduktan sonra bu husus için evvelece verilmiş olan havaleden derhal tesviye olunur.

Madde 6. — İkinci maddede mezkûr mükellefiyet haricinde yabani domuz itlâf edip kuyruğunu mahallî belediyelere teslim edenlere belediye tarafından iki lira mükâfat ita ve mezkûr kuyruklar derhal imha olunur. İşbu mükâfatların bedeli takribîsi vakit ve zamanıyla belediyelere maliyeden avans suretiyle verilir ve bilâhara muamelei mahsubiyesi devair arasında icra olunur.

Madde 7. — Hayvanatı muzırayı itlâf ve onlardan istifade maksadıyla müracaat edecek şirketlere bir müddeti muayyene için ruhsat vermeye İktisat Vekâleti mezundur.

Madde 8. — İkinci maddenin ikinci fıkrasında beyan olunan mükellefiyetleri ifa etmiyen veya noksan teslimatta bulunan mükellefinden hükümeti mahalliyece tâyin edilmiş miktardaki hayvanların beheri için üç liradan on liraya kadar cezayı nakdî alınır. İşbu cezayı nakdî mükellef şehir, kasaba, köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlik ahali mevcudesinin onsekiz yaşından elli yaşına kadar mâlûl olmıyan bileümle erkekleri arasında hükümeti mahalliye'nin tahti nezaretinde belediye veya diğer heyeti ihtiyariyeler marifetiyle taksim ve mezkûr kimselelerden tahsil olunur.

Madde 9. — Sürek avlarına iştirak etmiyenlerle mükellef mevâki ahalisinden mükellefiyetini ifada taallül eden kimselere üç liradan beş liraya kadar cezayı nakdî tarh olunur. Cezayı nakdîyi vermekten istinkâf edenler hakkında tahvilen hapis cezası tatbik edilir.

Madde 10. Muzır hayvanların ne gibi vasıta ve usullerle itlâf olunmaları lâzımgeldiği hakkında İktisat Vekâletince bir talimatname tanzim edilecektir.

Madde 11. — İşbu kanunun tatbikine muk-tazi masarifi İktisat Vekâleti bütçesinin muzır hayvanat itlâfi faslından tediye olunacaktır.

Madde 12. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 13. — İşbu kanunun icrasına, İktisat, Müdafaai Milliye, Dahiliye ve Maliye vekâletleri memurdur.

REİS — Heyeti Umumiyesi hakkında söz istiyen var mı efendim?

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Heyeti umumiyesi hakkında Mazbata Muharriri olmak münasebetiyle bâzı izahat talebediyorlarsa vereyim.

VEHBİ B. (Karesi) — İzahatı versinler de bendeniz sonra söylerim.

REİS — Hayır, izahat talebederlerse vereceğim diyorlar.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim bu lâyiha-nın esası İzmir Mebusu Mustafa Rahmi ve Burdur Mebusu Mustafa Şeref Bey biraderlerimize teklifleridir. Onlar Harbi Umumî neticesi köylerde köylülerin barut ve silâh elde edememesi neticesi ziraatimize fevkalâde hasar ıka eden yaban domuzlarının itlâfi için bâzı vesaiti temin üzere beş maddelik teklifi kanunî yapmışlar ve bizim İktisat Encümeni de onu üç maddeye çıkarmış, bendeniz esasen böyle bir teklifi kanununin, yani köylerimiz üzerine birtakım daha kuyudat ve tekâlif vaz'ının aleyhindeyim. Bizim köylüden beklediğimiz nedir, ne istiyoruz? Yaban domuzlarının itlâfını istiyoruz. Ne için istiyoruz? Onların zeriyyatına hâle getirdiği için, zarar getirdiği için. Binaenaleyh köylüyü kendisine zarar getiren yaban domuzunu, bilhassa vâridat getirecek vahşi hayvanatı - ki kimisinin derisi yirmi lira, kimisinin on lira eder, en aşağısının derisi her halde attığı kurusunun parasını çıkarır - itlâfa icbana hacet var mıdır? Yoktur. Asıl köylü için noksan olan bir şey vardır. O da nedir? Silâh, cephan ve baruttur. Her yerden hepimize belki müracaat vukubulmaktadır. Bize barut yetiştirin. - Mirî barutu - Gerçi kaçak barut yapıyorlar. Bunu biliyoruz. Fakat bunun atılmasından birçok zararlar meydana geliyor ve iyi istimal edilemiyor. Bunun için İmalâtı Harbiyenin imalâtından olan barutları istiyorlar ve silâh, fişek tevziini istiyorlar. Eğer Hükümet her beyiye me-

murlarında miktarı kâfi barut bulunduru ve silâh hususunda da bir talimatla muavenet yaparsa bu maksat temin edilmiş olur ve halk için böyle birçok müşkülât ihdas edilmiş olmaz. Binaenaleyh Hükümetin yapması lâzımgelen vazâfi yapmadan halkın zaten hahişger olduğu bir şey birtakım eşkâl içine sokup da memurini mülkiyeyi, jandarmaları vazifelerini haricinde, halkı da onlarla bilâsebeb meşgul etmekte faide görmüyorum. Kanunun heyeti umumiyesinin bu itibarla, yani Hükümetin vazifesi ni ifa etmek suretiyle reddini teklif ediyorum.

YUSUF B. (Denizli) — Zürra, için iyi bir kanundur. Bundan iyi bir kanun olamaz.

REİS — Başka söz istiyen varmı efendim?

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Efendim kanun filhakika evvelâ arkadaşlardan iki zat tarafından; İzmir Mebusu Rahmi ve Burdur Mebusu Mustafa Şeref beyler tarafından esasen üç madde olmak üzere teklif edilmiştir. Bize havale olunduğu zaman Hükümetin bu husustaki fikrinin ne olduğunu anlıyabilmek için İktisat Vekâletine müracaat edilmiş ve İktisat Vekili beylere Ziraat Müdürü Umumi Bey müzakerâtımızın bir kısmında hazır bulunmuşlardır. Hattâ Ziraat Müdürü Umumi Bey kendilerince bu hususun önüne geçmek mümkün olacağını izhar etmek üzere tesbit ettikleri bir nevi gayriresmî lâyihaî kanunîyeyi getirmişlerdir. Encümeniniz Hükümetin de bu gayriresmî olan lâyihasını nazarı itibara alarak bu meseleyi müzakere etmiştir. Vakaa kanun lâyihamızda ahaliye bâzı vazâif tahmil edilmektedir. Fakat gerek memleketimizde ve gerekse memleketimize müşabih olan diğer memleketlerde böylece pek ziyade tekessür etmiş muzır hayvanlara karşı yapılacak tedabirin sırf eşhasın menafiine ve keyfine bırakılmaktan tatbik edilebilmesi ve netayici müfîde istihsalı mümkün görülmemiştir. Fakat Vehbi Beyefendi kanun lâyihasının her tarafını görmüşlerdir. Orada kendilerinin bahsettikleri Hükümet tarafından yapılacak muavenet meselesi de mevcuttur, mukayyettir. Bilhassa Hükümet, İktisat ve Müdafaai Milliye vekâletleri vasıtasıyla onların arzu ettikleri muaveneti yapacaktır. Tekâlîfe gelince; o kadar zor tekâlif değildir. Maddelere geçtiğimiz zaman göreceksiniz ki ahaliiden iste-diğimiz vazâif kısmen kendilerinin âdeta eğlen-

celerini temin edecek şekildedir ve bir kısım menfaatlerini husule getirecek gibidir. Ondan başka bugün bu yaban domuzlarının iras ettikleri hasar, bütün muhtelif mantıktan gelen arkadaşlarımızın beyan ettikleri vehçile ehemmiyetli bir dereceye vâsil olmuştur. Anadolu'nun yayla kısmından sarfinazar Cenubunda, Garbında, şimalinde pek çok üremiş türemiştir.

YUSUF B. (Denizli) — Yaban domuzlarına karşı seferberlik ilânı zaman gelmiştir.

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Bu kadar üreyip türedikleri halde bâzı tedabir ittihaz ederek önüne geçmek kabil olamamıştır. Bu bir vaktadır ki oradan gelen arkadaşların bir ekseriyeti azîmesi bunu biliyor. Binaenaleyh biz böyle tedabirin ittihazını ve tedabirin basında da kısmen Devlet makinasının bu işi idaresini muvafık, lâzım, hattâ vacip gördük ve bunda arkadaşlarımızın başka çare yoktur diyerek bu fikrini takviye ettiği için cümlesine müteşekkiriz. Sonra efendiler! Biraz umumiyata da girmek istiyorum. Vaktinizi fazla izaâ edecek değilim. İktisat Encümeninin Mazbata Muharriri sıfatıyla ilk defa huzurunuzda gelip bir kanun teklif etmekle şerefyaboluyorum. Biliyorsunuz ki, İstiklâl Harbini yaptığımız zaman hepimiz diyorduk. Bu harbi muvafakiyetle başardıktan sonra bir de iktisadî cihadı açacağız.

İSMAİL KEMAL B. (Çorum) — Umdemizdedir.

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Evet umdemizden birisi iktisadî cihadı açmaktı. Bu cihada girmemiz için tabii birtakım teşebbüsât, tefekkürât vardır. Fiilen önümüze gelen kanun budur. İktisat cihadının muhtelif cepheleri olacaktır. Cephenin bir kısmı muhtelif aksanı haiz olmak üzere harice karşıdır. Diğer bir kısmı, unutmıyalım efendiler! Cephe teşkil etmek üzere kendimize karşıdır. Haricî cepheye mütaallik tedabirden, cephenin bir mıntakası olmak üzere ilk içtimaların birisinde İktisat Encümeninde hazırlanmış kambyo Kanunumuz vardı. Bu Kambyo Kanunu bir, iki encümene gitti. Elyevm Muvazenei Maliye Encümenindedir ve bir hayli zamandan beri oradadır. Şimdi bu vesileden bilistifade encümenin müstacelen müzakere edip getirmesini encümen arkadaşlarımızdan rica ederim. Sonra efendiler! Dâhilî cephenin muhtelif mıntakalarından birisine aidolan kanun, şimdi

arziyle şerefyabolduğumuz yaban domuzlarının izalesi kanunudur. Biliyorsunuz ki, tathirat yapıyoruz. İlkevvêlâ memleketimizde Yunan - şimdi onlarla münasebetimiz iyidir, fazla ileri varmıyorum - onları tathir ettik, diğer bir tathiratı da dâhilde eşkiyaya karşı yapıyoruz. Bununla envâl ve emlâkimizi, ırz ve canımızı muhafaza etmek istiyoruz. Üçüncü bir tathirat ki, bilhassa mezruat kısmını korumak için vâkı olan tathiratıdır. Bu da muzır hayvanların itlâfiyle olacaktır. Muzır hayvanların bugün en ziyade; mazarrat ilka edenleri de yaban domuzlarıdır. Binaenaleyh bu mühim olan işi bâzı eşkâl dolayısıyla tehir etmek zannederim ki, muvafık olamaz. Meselenin esbabı mucibesini daha ziyade tafsil etmek istemiyorum. Çünkü matbudur, tarafı âlinizden okunmuştur. Zannediyorum ki, vâridolabilecek unumi itirazların hiç olmazsa ekserisine cevabı kâfi mazbatamızda mevcuttur. Binaenaleyh biran evvel bu yaban domuzlarından ahalimizi kurtarmak için bu kanunu kabul edelim. Çünkü günler geçtikçe hasarat artmaktadır. Gerek arkadaşlarımız tarafından ve gerekse gelen mektuplar ve telgraflarda bunların mazarratının yüksek bir dereceye vâsil olduğu söylenilmektedir. Binaenaleyh kanunun heyeti umumiyesi hakkında çok söz söylenilmiyerek maddelere geçilmesini Heyeti Muhteremenizden istirham ediyorum. (Doğru sesleri)

ŞÜKRÜ B. (Çanakkale) — Efendim, şimdiye kadar pek az işittiğimiz bu isim üzerine bir kanun teklif edilince hepimizin nazarı dikkatini celbetti ve âdeta abesle iştigal ediliyor gibi göründü.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Abesle iştigal edilmiyor. Meelis kabul ediyor.

ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Dairei intihabiyem olan Çanakkale'de bu muzır hayvanın yapmış olduğu hasaratı size izah etmek için belki saatlerce lâkırdı söylemek, misaller göstermek lâzımgelir. Bir de yaban domuzu, tarla faresi hemen hemen ikinci derece ziraate îrası hasar etti. Bu sene Çanakkale'de bu hayvan yüzünden zarar görmiyen hiçbir çiftçi yok gibidir. Senede, on liradan tutunuz da beşyüz liraya kadar zarara duçar olmuş birçok zürraa tesadüf ettim. Çünkü efendiler bu hayvan senede 12 - 14 yavru yapıyor. Tasavvur buyurunuz, bu oniki yavrunun on tanesi dişî olacak olursa

ertesini sene bir yaban domuzu 120 ye balığ oluyor. Halbuki çekirge (70 ilâ 100) yumurta kadar yere gars ediyor. Bu da üçüncü sene bir milyon oluyor. Yani aralarında bir aded farkı vardır. Fakat çekirge ile yaban domuzunun yaptığı tahribat vücut itibariyle nazarı itibara alınırsa şüphesiz ki yaban domuzunun tahribatı daha ziyadedir. Bunun imhası her hal ve kârda ziraat noktai nazarından elzem bir şeydir. Maatteessüf şimdiye kadar elimizde kanun veya nizam dâhilinde tahrik edecek bir usulümüz yoktu. Bugün şayanı şükrandır ki, iki arkadaşımız bu teklifte bulunmuşlar. Bu muzır hayvanların itlâfına, diğer muzır hayvanların itlâfına benzer bir tarzda teşebbüs edilecektir. Harbden evvel bu hayvanlar kendilerini hissettirmiyorlardı. Hıristiyanlar vardı, sarfiyat çoktu. Av ile azalıyordu. Sonra tüfek, barut, fişek ucuzdu. Herkes avcılık yapabiliyordu. Halbuki harbden sonra bu usul değişmiştir. Bu hayvanat hakkında imha siyaseti takibederek bunları mümkün olduğu kadar memlekette hiç derecesine indirmek elzemdir. Hattâ bu hayvanlar Avrupa'nın birçok yerlerinde, av yerlerinden başka yerlerde kalmamıştır. Memaliki Osmaniyenin birçok yerlerinde, âdeta tehdidâmiz bir şekle girmiş ve mühim adedlere balığ olmuştur. Şimdi itlâf için teklif olunan mevât hakikaten maksadı temine kâfi değildir. İktisat Encümeni Âlisi bunu daha iyi bir şekle sokmuştur. Hattâ bendenize bu bile kâfi değildir. Daha ciddi ve daha imhakâr bir vesaitle imha usulünü tevsi etmek Hükümet için bir vecibe olmalıdır. Meselâ bu memleket için bir servet de olabilir. Ahali bunun sırf mazarratından kurtulmak için öldürüyor. Halbuki domuz derisi âlemi sanayide en makbul derilerden birisidir. Bırakınız, İslâmlar istimal etmez. Fakat frenkler en makbul bir deri olarak istimal ediyorlar. Niçin bu muzır hayvan izale edildiği zamanlarda derisi satılarak bir para getirmesini? Eğer Hükümet birtakım şirketlere bâzi teshilât göstermek suretiyle bu hayvanın izalei vücutu keyfiyetini ihzar edebilirse memleket de bundan istifade edecektir. Onun için bu hususa Hükümeti mecbur etmelidir. (Maddelerde var sesleri) Onun için bu istihfaf olunacak bir kanun değildir. Bilâkis zürraa en müfidolan bir kanundur. Çekirge ne derece mu-

zır ise bu domuzlar da, o kadar belki ondan ziyade muzırdır.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetine dair tâkrir vardır.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir, maddelere geçilmesini teklif eylerim.

Malatya

Reşid

REİS — Heyeti umumiyesinin müzakeresini kâfi görerek maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görülmüştür, maddelere geçilmiştir.

Muzır hayvanların itlâfı hakkında Kanun

Madde 1. — Muzır hayvanlardan murat, ayı, kaplan, sırtlan, kurt, tilki, çakal ve yaban domuzu ile İktisat Vekâletince mazarratı tebeyyün edip isimleri tesbit olunacak diğer hayvanlardır.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Gayetle mühim olan bu kanunu teklif ettiklerinden dolayı evveleminde Rahmi Bey arkadaşımıza çok teşekkür edeceğim.

İkincisi; diğer arkadaşlar gibi ben de müstaceliyeti teklif ederek gayet kısa söyleyeceğim. Halbuki çok acı hâtıralarım vardır. Onlardan vazgeçiyorum. Burada bir isim unutulmuştur ki o isim katiyen konulmalıdır. Bundan bir hafta evvel bir gazetede okuduğuma göre zannederim Yozgad Makamı Üftayı Vilâyet Encümeni sormuş; acaba kargalar menafii âmme namına öldürülür mü, öldürülemez mi? (Handeler) «Külli muzırrün yuktel» düsturu gözümüzün önünde iken Müftü Efendinin, (Eleevap : Olmaz» suretiyle verdiği cevap üzerine Şer'îye Vekâletinden bunu sormak istedim. Hâlâ cevap verilmedi. Arkadaşlar! Hâtıralarımdan vazgeçiyorum. Yalnız şurasını arz edeyim ki; Edirne taraflarına gidecek olursanız tarlayı süren çiftçinin arkasından gökteki kara bulutlara mukabil yerde de seyyar bir bulutun gitmekte olduğunu görürsünüz ki, onlarda kargalardır.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Bu kanunda yalnız dört ayaklı hayvanlar vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Hayır efendim! Çok rica ederim, dört ayaklılar ka-

dar iki ayaklılardan çok zarar görüyoruz. Hayır efendim! Mademki dinî bir cihete kadar bu mesele sevk edilmiştir; bu kanun cihetiyle ben de burada bu ismin, karga isminin bu maddeye konulmasını teklif ediyorum. Arkadaşlar! İşittiğime göre Bulgaristan'da falanın tarlasında bir karga görürlerse tarla sahibi görmediği halde meselâ korucu ona beş lira ceza yazıyor. Binaenaleyh böyle bir kanun sayesinde her Bulgarın elindeki tüfeği ile kovaladığı kargalar, Balkanlar tarafını aşarak Edirne tarafından ve nihayet Çanakkale'den Anadolu'ya geliyorlar. Şu halde istirham ederim, taktir yazarak sizi bekletmeden ise lütfen buraya; en sonuna bir karga kelimesini ilâve ediniz.

REİS — Başka söz istiyen âza yoktur efendim.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Efendim! Yalnız bir şey arz edeyim ki bu hayvanatın itlâfı hakkında aşağıda gösterilen usuller ve saire dört ayaklı ve buna mümasil olan büyüek hayvanlar üzerinedir. Karga ve saire gibi uçucu hayvanlar için ayrıca bir kanun yapılacaktır. Binaenaleyh buraya karga giremez.

REİS — Efendim Hilmi Beyfendi buraya kargaların dereni teklif ediyor. Encümen bu kanunun yalnız dört ayaklı hayvanlara mahsus olduğunu beyan ediyor ve kargaların itlâfının bu maddeye ithalini kabul etmiyor. Mamafih kargaların ithali hakkındaki teklifi reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir.

HİLMİ B. (Zonguldak) — Demek kargaya Anadolu kafes oldu?

REİS — Efendim! Birinci maddeyi reyî âlinize vaz'ediyorum. Birinci maddeyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın, birinci madde aynen kabul edilmiştir. İkinci maddeyi okuyoruz:

Madde 2. — Bu hayvanlardan zarar gören her şehir, kasaba, köy, köy mahiyetinde olan yayla ve çiftlik ahalisi tarafından her sene mezkûr mahallerde hangi muzır hayvanların ne miktarda itlâf olunacağını Hükümeti mahalliye tâyin ve alâkadarlara tebliğ ve ilân eder. Bu suretle tâyin, tebliğ ve ilân olunan hayvanları mezkûr mahallin ahalisi öldürmeye veya öldürtmeye ve

hayvanların filhakika öldürülmüş olduğunu uzvî bir alâmet veya kanaatbahş bir vesika ile Hükümeti mahalliye indinde ispata mecburdur. Bundan maada mahallî hükümetler, bu kabîl muzır hayvanların itlâf ve izalesi için icabatı iklimiyeye göre senenin muayyen mevsimlerinde kuvayı müsellâhanın da muavenetiyle ahali mahalliyeeye sürek avları tertibettirmekle mükelleftir. Öldürülen hayvanların kabili istifade aksamı öldürene aittir.

HALİL B. (Zonguldak) — Efendim yaban domuzlarının fenalığını inkâr edecek hiçbir fert yoktur. Bilhassa idare işleriyle alâkadar olan arkadaşlarımız taktir buyururlar ki köylülerin ve devairi Hükümete müracaat ve şikâyetlerinin en ziyadesi bu mezruatın tahribatına mütaalliktir. Şüphesiz bu kanun bu noktai nazardan elzemdir, zaruridir.

RAGİB B. (Kütahya) — Bu lâyihayı da Baltalık Kanununun yanına gönderelim.

HALİL B. (Devamla) — Fakat bendenizin düşündüğüm nokta bu kanunun mümkün olduğu kadar ameli olmasıdır, pratik olmasıdır. Şimdi bu esash noktayı bendeniz ikinci madde münasebetiyle arz ediyorum. Tabîî mütaakip maddelerde bâzı şeyler var. Bu maddenin başlangıcından «Hükümeti mahalliye indinde isbata mecburdur.» ibaresine kadar olan kısmı amelî bir şekilde değildir. Bu hayvanlardan zarar gören her şehir, kasaba, köy, köy mahiyetinde olan yerler şüphesiz bunların mazarratını mukaddirdir. Biliyorlar taktir ediyorlar. Kendilerine muzır olduğunu biliyorlar. Binaenaleyh hükümeti mahalliye tarafından bir ilâna ihtiyaç yok. Bundan başka bunların her hangi bir alâmet ile köylerinden kalkıp merkezi Hükümete kadar gelmeleri onlar için o kadar büyük iştir ki, ve onlarca o kadar bir külfettir ki, ondan büyük bir mükâfatı nakdiye bile alacağını bilse vazgeçer. Onun için bendeniz bu maddenin hükümeti mahalliye indinde isbata mecburdur cümlesine kadar olan kısmının tamamen tayyedilmesini ve ancak «Bundan maadâ mahalli hükümetler bu kabîl muzır hayvanların itlâf ve izalesi için icabatı iklimiyeye göre senenin muayyen mevsimlerinde kuvayı müsellâhanın da muavenetiyle ahali mahalliyeeye sürek avları tertibettirmekle mükelleftir.» ibaresinin ipkasını teklif ediyorum. «Öldürülen hayvanların kabili istifade aksamı öldürene aittir.» Bu da

kalmalıdır. Çünkü yukarıki kısımların biraz temmül buyurursanız kıymeti ameliyeden mücerredolduğunu takdir buyurursunuz. Binaenaleyh bunu boş yere bırakmak ve maddenin hamulesini artırmak doğru bir şey değildir. Aşağısı gayet iyidir ve nefisülemre muvafıktır. (Takrir veriniz, sesleri.) Vereceğim efendim.

REİS — Efendim, başka söz isteyen var mı? (Hayır seslerdi) Efendim, Zonguldak Mebusu Halil Beyin bir takriri vardır. Bu takrirden, maddenin birinci ve ikinci fıkrasının, yani «mecburdur, bundan maadâ» ya kadar olan kısmının tayını teklif ediyorlar.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Reis Bey; müsaade buyurunuz. Encümenen bir sual soracağım. «Ahalisi tarafından her sene mezkûr mahallerde hangi muzır hayvanların ne miktarda itlâf olunacağını hükümeti mahalliye tâyin ve alâkalarına tebliğ ve ilân eder.» diyor. Bu tâyini miktar meselesi nasıl olacak? Çünkü mesele Hükümet keşfetti elli domuz. (Handeler) Bu miktarda takdir etti. Böyle bir miktar Hükümet takdir ederek ilân etti. Ahali öldürmeye başladı. Yirmi kadar domuz öldürdü. Daha domuz kalmadı. Şimdi aşağıdaki madde geliyor ki, mükellefiyetini ifa etmiyen ahaliden şu kadar miktar cezayı nakdî alınacak. Onun için encümen ne gibi mülâhazalara tabi olarak bu kaydı koymuş ise ve tatbiki emrinde neler düşünmüş ise lütfen bizi tenvir etsin. (Doğru sesleri.)

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Arkadaşlar şuna yalnız domuz kanunu demiyelim de biraz komik cihetinden kurtulalım. Hayvanatı muzır diyeelim. Bütün muzır hayvanlar itlâf edilecek, büyükçe, dört ayaklı hayvanlardır. Mamafih onu da arz edeyim ki, Hilmi Beyin arzusu da ifa edilmiştir. İktisat Vekâletince lüzumu itlâfı ilân olunan denilince maksat hâsil olmuştur. Belki onu da bu meyanda Hükümet ilân eder. Şimdi maddenin birinci kısmına bir arkadaşımız itiraz ediyor. Fakat mütehassıslar dediler ki, yalnız sürek avı denilen avlarla bu işin izalesinin imkânı yoktur.

HALİL B. (Zonguldak) — Aşağıki maddelerde var Beyefendi.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Sonra bu sürek avları hem eğlenceli olurmuş. Hem spor olurmuş. Fakat bunu her gün yapmanın imkânı

yokmuş. Binaenaleyh işi yalnız sürek avlarına tâlik edersek domuzların izalesi biraz zorlaşacaktır. Bilmiyorum ve avelâktan pek anlamıyorum. Sürek avı hepsine tatbik edilebilir mi? Mütehassıslar hepsine tatbik edilemez dediler. Bu cihetle sürek avından başka da bunların izalesi için İktisat Encümeni ve Vekâleti vesaik aramışlar ve bu yolu bulmuşlardır. Tatbikinde de bazı müşkülât olabilmek ihtimaline mebni Ali Süruri Efendi bir sual tevehîh buyurdular. Hükümet muzır hayvanların miktarını nasıl bilir?, dediler. Biz zannediyoruz ki, Hükümetin yanında idarei mahalliye vardır, meclisi idaresi vardır, gelip gideni vardır, kendi noktai idariyesi dâhilinde istatistikle değilse bile tahmin edilebilir. Böyle olunca her hangi bir mahalde tekessür eden muzır hayvanların miktarı hakkında gayet takribî bir fikri vardır. Hükümet kendi halkını külfete ve eziyete sokmak istemiyeceğinden tabîî bir memlekette tahmin edilen hayvanın miktarı elli ise Hükümetin teklif edeceği otuz falan olacaktır. Miktarı az olunca Ali Süruri Beyin korktuğu «Öldürülecek hayvan kalmamak» bendenizce vârit değildir.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Dağdaki hayvanın miktarını Hükümet bilmez.

SADIK B. (Karahisarı Sahib) — Öldürülecek kalmadı ise kâfi.

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Kâfi ya! Bilâhara ceza var ki, ceza asgarininin teklifi sırasında olacaktır ve o teklif vukubulduğu ve falan köy muhtarına şu kadar öldürülecek denildiği zamanda efendim, bizde o kadar hayvan yoktur, şu kadar vardır der. Aralarında pazarlık ederler. Bir miktar üzerinde muvafık kalırlar. Mesele biter.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Şunu arz edeyim ki, tenviratı âlileri ile henüz kesbi kanaat etmiş bir halde değilim.

YUSUF AKÇURA (Devamla) — Çok müteessirim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Bir kere asgari...

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Neden zannediyoruz ki, Hükümet kendi halkına mutlaka ceza verdirmek için...

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarkî) — Öyle değil efendim, öyle değil.

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Neden zannediyorsunuz ki Hükümet mutlaka cahildir?

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarkî) — Eğer Hükümet bu hayvanların miktarını bilecek olsa zaten imha eder. Asgari miktarı ilân eder buyurdunuz. Maddesi kanuniyede böyle bir kayıt yoktur. Bilfarz vettakdir tatbikatta sizin içtihadınıza tevfikân ilân etse meselâ elli iken yirmi diye ilân etse yirmisi vurulduktan sonra otuzunun mazarratını ne suretle izale eder.

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Tekrar ilân eder.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarkî) — Tâ-yini miktarda mâkûliyeti yoktur.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Zaten bu bir senede bitmez efendim.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Lâ-yihai kanuniye encümünde müzakere edildiği vakit bu hayvanatı vahşiyenin mazarratından pek ziyade mutazarrır olan arkadaşlarımız bize bu hususta uzun uzadıya izahat verdiler ve hattâ her sene memlekette mezruata müstevli bir surette zarar ika ettiklerinden ve birçok hububatı telef ettiklerinden acı bir lisanla şikâyet ettiler. Bu soruluyor ki Hükümeti mahaliye miktarlarını ne suretle tâ-yin eder. Biz bunları şu noktâ nazardan müdafaa ediyoruz. Sürün veyahut sürük avları yaptığımız vakit bu avlarla arkasını alamadığımız zaman olur. Malûmuâliniz sürek avının her mevsimde ve her an için ciheti tatbikiyesi yoktur. Kabîli tatbik değildir. Bir parça da zirdeki maddelerde göreceğiniz veçhile lâzımgelen eslihayı, barutu, cephaneyi depo yapmak suretiyle köylüyü de bu hususta iobar etmeyi lüzumlu gördük. Bunun esbabı mucibesî de şuradaki bir köyde fazla miktarda bu hayvanatı vahşiye hücum ediyor, mezruatı hasarata uğrattıyor, rencperin boş zamanında, rencperlik zamanının haricinde veyahut bunların mahsulâta mazarrat ika eylediği zamanda o köylüye köydeki fazla hayvanatı vahşiye nisbetinde Hükümet köylüye bir şey diyecek, meselâ siz köy namına 15 tane hayvan itlâf edeceksiniz. Olan domuzun öldürülmesine Hükümet izin vermiş, köylü elinde Hükümetin verdiği silâhla gidiyor, o on domuzu buluyor, vuruyor. Aşağıdaki maddede göreceğiniz veçhile kuyruğunu alâmeti fâ-

rika olarak belediye getirecek ve miktarına göre mükâfat alacaktır. Tabii bu da miktarı hasarata göre tâ-yin edilir, bir köyde vukubulacak hasarata bir kıymet takdir edecek bir heyettir lüzumundan fazla bir şey takdir etmekte de lüzum göremeyecektir. Bunun için maddenin aynen kabulünü rica ederim.

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Bendeniz kısmen Ali Süruri Bey arkadaşımıza cevap vermek maksadiyle kürsüye geldim. İtlâf hakkında Mustafa Rahmi ve Mustafa Şeref beylerin teklifinde her hane sahibi çit başına muayyen sayıda yaban domuzu itlâfiyle mecbur kılınmıştır deniliyor. Bunun üzerine biz düşündük: Bu hayvanlar bâzı yerlerde çoğalmıştır. Bittabi çoğalması da nisbîdir. Bâzı yerlerde diğer taraflara nazaran daha ziyadedir. Şu halde yapacağımız kanun, bunların bulunduğu mahallerde tatbik olunduğu zaman yalnız mükellefinin miktarını tâ-yin ettiğimiz zamanda isabet etmiyeceğimize kaani olduk ve sonra bir yaban domuzu itlâfiyle bu yaban domuzlarının zararlarının önüne geçilemeyeceğine kanaat ettik. Şu halde memleketin her yerinde tatbik olunabilecek bir şekil aramak istedik. Onda da Hükümeti mahalliyenin birinci maddede zikir ve tadadedildiği veçhile bittetik miktarını tâ-yin ve ilânın daha muvafık olacağı neticesine vâsıl olduk. Şu halde bilfarz Denizli livasiyle Karadeniz sahilinde bir mahaldeki hayvanların miktarı arasında bir fark olabilir. Kanunda biz üç, beş, on, yirmi dediğimiz zaman her halde daha çok mahzur olacağımı hatırıma getirdik ki esas itibariyle de böyledir.

Mahalinin tetkikatına gelince; her halde hata etmiş olsa bile bu hatası daha az olacaktır. Çünkü gözü önündedir. Halk ile münasebeti vardır. Bu bapta mütalâası olan kimselerin mütalâatını vakit ve zamaniyle alabilir. Binaenaleyh onun tâ-yin edeceği miktarda daha çok isabet vardır. Bunun için mahallî hükümetlerin rey ve takdirine ve ilânına meseleyi bıraktık. Kanun ruhu üç şeyi istihdaf ediyor. Bir mükellefiyet ciheti vardır, bu maddede onu tesbit ediyoruz. Sonra sürük avları yapmak mecburiyeti vardır ve bundan başka mükellefiyeti ifa eden kimselere karşı, zarar arttığı ve fazla hayvan öldürülmesi icabettiği takdirde onun için de ayrıca maddelerde göreceksiniz ki, mükâfat usulü vaz'olunmuştur. Hükümet ilân ettiği mükellefiyetin ifasından

sonra fazlası için de ayrıca mükâfatı nakdiye teklif etmiştir. Şu halde onun da ayrıca mükâfatı vardır. En az mahzur ne ise encümençe o düşünülmüştür. Kanunda isim tadadolunduğu zaman, bendeniz de dâhil olduğum halde, hakikaten gülmek ihtiyacı hâsıl oluyor. Fakat efendiler! Memlekete zarar veren her şey lâzîmülzâledir. Hususiyile bu doğrudan doğruya köylü ve zürrai alâkadar eden mühim bir meseledir. İdare memurları bilirler ve memleketlerini çekirge istilâ eden mebus beyler bilirler ki, çekirge memleket için büyük bir âfet haline gelmiştir. Memleket ve millet bütün vesaitiyle çekirgelere karşı mücadele açmıştır. Kanunlar tanzim etmiştir, nizamnameler yapmıştır, talimatlar yapmıştır ve bunun için mühim mühim masraflar ihtiyar etmiştir. Encümen malûmat veren arkadaşların ifadelerine ve haricen yaptığı tetkikata nazaran bu hayvanatın yaptığı mazarrat çekirgeden dûn değildir. Onun için kanunun daha ehemmiyetle nazarı dikkate alınmasını ve encümenlerin tetkikatına itimat buyurulmasını rica ederim.

REİS — Efendim! Müzakerenin kifayetine dair takrir vardır. Müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'ediyorum. Müzakereyi kâfi görenler lûtfen ellerini kaldırsınlar. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Müzakereyi kâfi görmiyenler lûtfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görülmüştür, efendim.

Tadil teklifi olarak Zonguldak Mebusu Halil Beyin takriri vardır.

Riyaseti Celileye

İkinci maddenin başlangıcından bundan maada kelimelerine kadar sekizbuçuk satırlık kısmının tayyını ve mütebakisinin ipkasını arz ve teklif eylerim.

Zonguldak
Halil

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Bu hususta iki kelime söylememe müsaade buyurunuz.

Riyasete

(Uzvi bir alâmet veya kanaatbahş bir vesika ile) yerine (Mahallin idare meclisince kararlaştırılacağı veçhile) denilmesini teklif ederim.

Zonguldak
Tunalı Hilmi

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Halil Beyin teklifi doğrudan doğruya mükellefiyeti kaldırı-

yor. Halbuki encümen mükâfat ve süreklilik avla-riyle beraber mükellefiyet esaslarına taraftar-
dır. Binaenaleyh mükellefiyetin kaldırılması hakkındaki teklife iştirak etmiyorum. Tunalı Hilmi Beyin tekliflerine gelince; ya uzvi bir alâmet, yahut kanaatbahş bir vesikadan maksadımız da mahallî heyeti ihtiyariyelerinin verebileceği mazbata ve ilmühaberler gibi âdi ve basit şeylerdir.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Evet arkadaşlar! İdare memurluklarında Celâl Bey arkadaşımıza nazaran epeyce tecrübesi sebkate eden arkadaşınız işte bu noktaya dokunmak istiyor. Muhtarların verecekleri vesika biliyor musunuz; kimi yerden şöyle gelir, kimi yerden böyle gelir. Kaymakam beyefendi hazretleri buyururlar ki, şu makbuldür, bu makbul değildir. Başkasını getir. Hayır bilmem ne oldu? Zavallı muhtarların, zavallı köylülerin en büyük derdi idare meclisince veyahut kaymakamın kendi kazasınca tesbit edilmiş bir vesikanın ortaya gelmesi meselesiyledir. Hattâ şunu da söyleyeyim. Vali idare meclisini toplar, kalkar bilmem altmışsekiz saatlik filân yerdeki bir köyün, bir nahiyenin bütün ahali için de aynı suretle kararın icrasını ister, şöyle bir vesika olacaktır, der. Halbuki efendiler! Öyle yerdeki yaban domuzunu hem azısını omuzuna yükleyi de Hükûmete getirivermek büyük bir iştir.

YUSUF B. (Denizli) — Azısını getirmesin, kurdunu getirsin.

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Sadede.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Celâl Bey arkadaşım! Teessüf ederim ki, beni sadedin haricinde addediyor. Sadedin dâhiline evvelâ kendi girerse o zaman meselenin ruhundan bahsettiğimi idrak buyururlar.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Efendim tesbit edilmiştir. Orada.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar mesele, gayet mühimdir. Bu millet; bu zavallı millet en ziyade bu kararsızlıklardan azap ve zulüm çekmiştir.

REİS — Hilmi Bey müzakere kâfi görülmüştür. Bunun yerine şunun ilâvesini diye bir şey mi teklif ediyorsunuz? Bunu söyleyiniz? Bu ciheti izah ediniz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Bunu izah edeceğim. Eğer idare mahalliyeleri ve hattâ

mıntakaları ayrı ayrı birtakım delâil ve vesaiiki tesbit etmezlerse millet yine son derece müşkülât çeker, binacnaleyh işi mahalin idare meclislerine bırakarak her mahalde nasıl karar verilecek ise bu kabul edilmelidir.

REIS — Efendim teklif edilen tadilâtı encümen kabul etmiyor. Mamafih reyi âlinize vaz'edeceğim.

(Halil Beyin teklifi tekrar okundu.)

REIS — Bu teklifi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın efendim. Teklif reddolunmuştur. Tunalı Hilmi Beyin teklifini reye vazedeceğim.

(Tunalı Hilmi Beyin takriri yeniden okundu.)

REIS — Bu teklifi nazarı itibara alanlar lütfen ellerini kaldırsın. Nazarı itibara alınmadı efendim.

İkinci maddeyi aynen reyi âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Madde kabul edilmiştir.

Efendim yarın saat birbuçukta içtima etmek ve müstacel ruznamemizde dâhil olmıyan mevaddı müzakere eylemek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat: 5,50

İstiklâl Mahkemeleri Kanununun beşinci maddesinin tadiline dair, Erzurum Mâbusu Câzım Efendi ile rüfekaşının teklifi kanunîsinin reddi hakkında'ki Lâyiha Encümeni mazbatasına dair ikinci defa istihsal edilen ârânın neticesi.

(Mazbata kabul edilmiştir.)

Reye iştirak edenler :	155
Kabul edenler :	112
Rededenler :	39
Müstenkifler :	4

(Kabul edenler)

Ardahan: Hâlid Paşa, Talât Bey. Adana: Zâmir Bey, Kemal Bey. Aksaray: Mustafa Vehbi Bey. Amasya: Esad Bey, Nâfiz Bey. Antalya: Hasan Bey, Râsih Efendi. Ankara: İhsan Bey. Aydın: Tahsin Bey. Ordu: Hamdi Bey. Ertuğrul: Halil Bey, Dr. Fikret Bey, Râsim Bey. Ergani: Kâzım Bey. İzmir: Mahmud Celâl Bey, Osmanzade Hamdi Bey. İsparta: Hüseyin Hüsnü Efendi. İstanbul: Hamdullah Subhi Bey, Dr. Refik Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ali Rıza Bey, Yusuf Akçura Bey. Eskişehir: Emin Bey. Elâzığ: Muhiddin Bey, Mustafa Bey, Nâci Bey. Urfa: Ali Bey, Yahya Kemal Bey. İzmit: İbrahim Bey, İbrahim Süreyya Bey, Saffet Bey. Bayazıt: Süleyman Sudi Bey. Bursa: Refet Bey, Mustafa Fehmi Efendi. Bozok: Hamdi Bey, Sâlih Bey, Avni Bey. Bolu: Cevad Abbas Bey, Dr. Emin Bey, Şükrü Bey. Biga: Şükrü Bey. Tekirdağı: Cemil Bey. Tokad: Han Kâmil Efendi, Emin Bey, Mustafa Vasfi Bey. Cebelibereket: Avni Bey. Çorum: İsmail Kemal Bey, Dr. Mustafa Bey. Dersim: Şükrü Bey. Denizli: Dr. Kâzım Bey, Necib Ali Bey, Yusuf Bey. Diyarbakır: Ziya Gökalp Bey, Feyzi Bey. Rize: Ekrem Bey, Rauf Bey. Zonguldak: Ra-

gib Bey, Tunalı Hilmi Bey, Halil Bey, Mhmed Bey. Sivas: Râsim Bey, Ziyaeddin Bey. Sive- rek: Kadri Ahmed Bey, Mahmud Bey. Saru- han: Mehmed Sabri Bey. Trabzon: Hüseyin Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ahmed Muhtar Bey, Abdullah Bey, Nebizade Hamdi Bey. Gazian- teb: Hâfız Şahin Efendi, Ferid Bey, Kılıç Ali Bey. Kırkkilise: Dr. Fuad Bey. Karahisarı Sahib: Ruşen Eşref Bey, İzzet Ulvi Bey, Ali Bey, Musa Kâzım Bey. Karesi: Kâzım Paşa. Karahisarı Şarki: Ali Süruri Efendi. Kasta- monu: Hasan Fehmi Efendi, Ali Rıza Bey. Konya: Eyyüb Sabri Efendi, Mustafa Efendi. Kırşehir: Ali Rıza Bey, Mahbub Efendi. Geli- bolu: Celâl Nuri Bey. Gümüşane: Hasan Feh- mi Bey. Kângırı: Rifat Bey, Ziya Bey. Kü- tahya: Ahmed Ferid Bey, Ragıb Bey, Receb Bey, Nuri Bey. Giresun: Musa Kâzım Bey. Mardin: Derviş Bey, Necib Bey, Yakub Kadri Bey. Malatya: Hacı Bedir Ağa, Dr. Hilmi Bey, Reşid Ağa. Mentеше: Yunus Nâdi Bey. Muş: Hacı İlyas Sâmi Efendi, Rıza Bey, Osman Kad- ri Bey. Niğde: Galib Bey. Van: İbrahim Bey, Hakkı Bey, Münib Bey.

(Reddedenler)

Artvin: Hilmi Bey. Edirne: Faik Bey. Ordu: Faik Bey. Erzincan: Sâbit Bey. Erzurum: Hâlit Bey, Câzım Efendi, Rüşdü Paşa, Ziya Bey, Münir Husrev Bey. Ergani: İhsan Bey. İsparta: Mükerrrem Bey. İzmir: Rahmi Bey. İstan-

bul: İsmail Canbulet Bey. Eskişehir: Arif Bey. İçel: Hâfız Emin Efendi. Tokad: Bekir Sâmi Bey. Canik: Cavid Paşa, Süleyman Necmi Bey. Dersim: Feridun Fkri Bey. Sivas: Muammer Bey. Saruhan: Hacı edhem Bey, Abidin Bey.

Trabzon : Rahmi Bey. Karesi : Ahmed Süreyya
Bey, Haydar Âdil Bey, Osman Niyazi Bey,
Mehmed Bey, Mehmed Vehbi Bey. Karahisarı
Sahib : Sadık Bey, Kâmil Efendi. Kastamonu :
Hâlid Bey. Konya : Musa Kâzım Efendi, Naim

Hâzım Efendi. Kayseri : Ahmed Hilmi Bey,
Sâbit Bey, Dr. Hâlid Bey. Gümüşane : Zeki
Bey. Mersin : Besim Bey. Maraş : Hacı Meh-
med Efendi.

(Müstenkifler)

Istanbul : Hamdi Bey. Konya : Tefvik Bey.
Mardin : Abdülgani Bey.

